

Hallituksen esitys eduskunnalle perhehoitolaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi perhehoitolaki. Sillä korvattaisiin voimassa oleva perhehoitajalaki ja eräät sosiaalihuoltolain perhehoitoa koskevat säännökset. Perhehoitoa järjestetään lastensuojelussa ja vammaisten sekä iäkkäiden henkilöiden palveluissa.

Esityksen mukaan perhehoitoa olisi jatkossa mahdollista antaa perhehoitajan kodin lisäksi myös perhehoidossa olevan kotona. Perhehoidon järjestämisen tulee perustua hoidettavan tarpeisiin. Perhehoidon monimuotoistaminen mahdollistaa perhehoidon räätälöinnin hoidettavan edun mukaisesti.

Esityksessä on erotettu perinteinen toimeksiantosopimus sopimuksesta perhehoidon järjestämisestä, joka on käsitteenä uusi termi perhehoidossa käytettävistä sopimuksista.

Esityksellä pyritään selkiyttämään perhehoidon sopimuksia. Toimeksiantosopimus tehdään silloin, kun perhehoitoa koskeva sopimus tehdään suoraan kunnan tai kuntayhtymän ja perhehoitajan välillä. Sopimus perhehoidon järjestämisestä tehdään silloin, kun kunta tai kuntayhtymä ostaa perhehoidon palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta. Kunta tai kuntayhtymä solmii sopimuksen siinä laajuudessa kun tilanteeseen nähden on tarpeellista.

Tavoitteena on selkeyttää myös sitä, miten perhehoidossa tapahtuneista muutoksista ilmoitetaan sekä miten perhekotia valvotaan.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2015.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 NYKYTILA	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	3
Sosiaalihuoltolaki / Muu lainsäädäntö	3
Lastensuojelulaki	4
Perhehoidon palkkiot ja korvaukset	6
Toimeksiantosopimus	7
Ammatillinen perhehoito	8
Vammaisten henkilöiden palvelujen järjestäminen ja perhehoito	8
Läikkäiden perhehoito	9
Perhehoidon asiakasmaksut	10
1.2 Perhehoidon tila ja kehitys	11
Perhehoidon kehitys	11
1.3 Kansainvälinen kehitys	13
Ruotsi	14
Tanska	14
Norja	15
Islanti	15
Iso-Britannia	16
1.4 Nykytilan arviointi	16
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	17
Perhehoitoa perhehoitajan tai hoidettavan kotona	17
Perhehoidosta sopiminen	18
Ilmoitusvelvollisuus ja valvonta	18
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	19
3.1 Taloudelliset vaikutukset	19
3.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	21
3.3 Vaikutukset lapsiin	21
4 ASIAN VALMISTELU	22
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	22
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	22
LAKIEHDOTUS	29
Perhehoitolaki	29

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Perhehoitoa koskeva lainsäädäntö koostuu useammista eri laeista. Perhehoitoa koskevia säännöksiä sisältyy sosiaalihuoltolakiin (710/82) ja sosiaalihuoltoasetukseen (607/83), perhehoitajalakiin (312/1992), lastensuojelulakiin (417/2007) ja lakiin yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011). Lastensuojelun lisäksi perhehoitoa käytetään myös mm. vanhustenhuollossa ja vammaisten henkilöiden palveluissa.

Sosiaalihuoltolaki / Muu lainsäädäntö

Perhehoito on sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan on huolehdittava sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaan. Lisäksi sosiaalihuoltolaissa on määriteltä, mitä tarkoitetaan perhehoidolla. Tarkemmat säännökset perhehoidosta sisältyvät sosiaalihuoltolain 25, 26 ja 26 a §:ään sekä perhehoitajalakiin (312/1992).

Perhehoidolla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 25 §:n mukaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Sosiaalihuoltolain 26 §:n mukaan perhekodilla tarkoitetaan aluehallintoviraston luvan saanutta tai perhehoitajalaissa tarkoitettua kunnan tai kuntayhtymän hyväksymää yksityiskotia, jossa annetaan perhehoitoa. Perhehoitajalla tarkoitetaan perhehoitajalaissa henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntainliiton kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa.

Sosiaalihuoltolaissa ja -asetuksessa säädetään perhekodista. Sosiaalihuoltolain 26 §:n 2 momentin mukaan perhekodin tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Sosiaalihuoltoasetuksen 12 §:n mukaan kunnan tai kuntainliiton on sosiaalihuoltolain 26 §:ssä tarkoitettua perhekodin sopivuutta harkitessaan kiinnitettävä erityistä huomiota perhekodin ihmissuhteisiin, perhehoitoa antavan henkilön

mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja tyydyttää perhehoitoon sijoitettavan henkilön tarpeet henkilön edun mukaisesti samoin kuin perhehoitoa antavan henkilön yhteistyökykyyn kunnan tai kuntainliiton ja perhehoitoon sijoitettavalle henkilölle läheisten henkilöiden kanssa. Lisäksi on selvitettävä, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet perhehoitoon sijoitettavan henkilön ja voiko perhehoitoon sijoitettava henkilö saada perhekodin muihin jäseniin nähden tasavertaisen aseman. Perhekodin tulee myös rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan olla siellä annettavalle hoidolle sopiva.

Sosiaalihuoltolaissa on säännös perhekodissa hoidettavien määristä. Sosiaalihuoltolain 26 a §:n 1 momentin mukaan perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina, jollei kyse ole hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille. Pykälän 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, voidaan perhekodissa hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on perhehoitajalain 1 §:n 3 momentissa ja toisella sanotun pykälän 2 momentissa säädetty kelpoisuus. Sosiaalihuoltolain 26 a §:n 3 momentissa säädetään perhekodissa hoidettavien henkilöiden enimmäismääristä poikkeamisesta erityisestä syystä. Erityisenä syynä pidetään lähinnä tilannetta, jossa perhehoidossa samanaikaisesti hoidetaan vain täysi ikäisiä henkilöitä, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja perhehoitosijoituksen laatu yhdessä toimintakyvyn ja hoidon tarpeen kanssa tekevät mahdolliseksi poikkeamisen enimmäismäärästä.

Perhehoitaja määritellään perhehoitajalain 1 §:n 1 momentissa henkilöksi, joka hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa kodissaan sosiaalihuoltolain 25 §:ssä tarkoitettua perhehoitoa. Perhekodin henkilöstön kelpoisuusvaa-

timuksista on säännökset perhehoitajalaissa. Lain 1 §:n 2 momentin mukaan perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Kuitenkin ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakoivalmennus. Erityisistä syistä ennakoivalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Perhehoitajalain 1 §:n 3 momentin mukaan 2 momentissa säädetyn lisäksi vaaditaan sosiaalihoitolain 26 a §:n 2 momentin tarkoittamissa tapauksissa, että ainakin toisella hoitopaikassa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. Siten aluehallintoviraston luvan saaneissa perhekodissa asuvista hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä ainakin toisella on mainittujen säännösten perusteella oltava tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. Perhehoitoa tuotetaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien toimesta erityisesti lastensuojelussa. Perhehoitolaissa tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 49 §:n mukaan lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lastensuojelulain 49 §:n 2 momentin mukaan lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Sijaishuoltopaikan valinnasta säädetään lastensuojelulain 50 §:ssä. Säännöksen mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmis-

suhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on lastensuojelulain 32 §:n mukaisesti selvitettävä sen lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan. Sosiaalihoitolaista vastaavan viranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena. Läheisverkoston kartoittaminen voidaan tehdä myös tilanteessa, jossa lapsen sijaishuoltopaikkaa aiotaan muuttaa. Lastensuojelulain 32 §:n toimeenpanossa tulee osata soveltaa lastensuojelulakia, perhehoitajalakia, sosiaalihoitolakia ja lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (lapsen huoltolaki). Sosiaalityön päätöksenteko- ja toimintakäytännöissä on ilmennyt kirjavuutta kuntien välillä ja taloudellisen tukemisen kysymykset ovat osoittautuneet hankaliksi läheisverkostojen sijoituksia ja asumisen järjestämisestä huoltajuusjärjestelyin toimeenpantaessa.

Lastensuojelussa toteutetaan riittävän lievimmän toimenpiteen periaatetta ja huostaanotto on viimesijainen tukitoimi lapselle. Jos lapsen tilanne voidaan turvata siten, että hänen läheisverkostostaan löytyy lapsen kannalta sopiva henkilö tai perhe huolehtimaan hänen hoidostaan ja huollostaan, on ensisijaisesti haettava lapsen huoltoa ja asumista koskevaa määräystä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) nojalla, eikä tällöin ole kysymys läheisverkostoon tehtävästä lastensuojelulain mukaisesta sijoituksesta.

Henkilölle, jonka luona lapsi asuu ja jolle on vanhempien ohella tai sijasta uskottu lapsen huolto, on kuitenkin tarvittaessa turvattava lastensuojelulain 32 §:n mukaisesti perhehoitajalain mukaiset edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi. Jos lapsen huolto on uskottu vanhempien sijasta perhehoitajalain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneille henkilöille, voi sosiaalihoitolaista vastaava toimielin, lastensuojelulain 46 §:n

mukaan, edelleen maksaa näille lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvaa korvausta sekä tarvittaessa palkkiota ja tukea lapsen hoitoa ja kasvatusta muutoinkin. Ennen hakemuksen tai selvityksen tekemistä tuomioistuimelle sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on sovittava edellä tarkoitetuista tukitoimista, palkkiosta ja korvauksista perhehoitajan kanssa.

Lapsen huoltolain 14 §:n mukaan lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia pannaan vireille hakemuksella, jonka voivat tehdä lapsen vanhemmat yhdessä, toinen vanhemmista, lapsen huoltaja tai sosiaalihuollosta vastaava toimielin. Tuomioistuin voi uskoa lapsen huollon vanhempien ohella tai sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut tähän suostumuksensa ja vain, jos siihen on lapsen kannalta erittäin painavia syitä (lapsen huoltolaki 9.1 § 4 kohta). Huoltajina tai oheishuoltajina voivat tulla kyseeseen esimerkiksi lapsen sukulaiset tai muut lapselle läheiset henkilöt. Huoltajaksi voitaisiin määrätä joissakin tilanteissa myös esimerkiksi lasta pitkään sopimuksen perusteella hoitanut perhehoitaja.

Kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia on vireillä tuomioistuimessa, voi tuomioistuin lapsen huoltolain 17 §:n mukaan antaa väliaikaisen määräyksen siitä, kenen luona lapsen tulee asua ja tapaamisoikeudesta sekä tapaamisen tai luonapidon ehdoista. Jos tähän on erityistä syytä, tuomioistuin voi määrätä, kenelle lapsen huolto uskotaan, kunnes asiasta lopullisesti päätetään.

Mikäli lapsen asumista läheisen luona ei voida järjestää huoltajuusmääräyksen avulla, sijoitus läheisverkostoon voi tapahtua määräaikaisesti lastensuojelulain 37 §:n mukaisella avohuollon tukitoimipäätöksellä, jonka aikana voidaan vielä arvioida lapsen ja hänen perheensä tilannetta ja tarvetta tehdä huoltajuusjärjestelyjä. Avohuollon sijoitus on tällöin perhehoitoa.

Lastensuojelulain 37 §:n mukaisesti lapselle voidaan järjestää asiakassuunnitelmassa tarkoitettulla tavalla avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa avo-

huollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Lapsen yksityisellä sijoituksella (lastensuojelulaki 81 §) tarkoitetaan sellaista sijoitusta, jonka toteutumiseen sosiaalihuollosta vastaava toimielin ei ole vaikuttanut. Kysymys on huoltajan päätösvaltaan kuuluvasta asiasta. Lapsen hoidosta ja kasvatuksesta voivat tällöin vastata esimerkiksi isovanhemmat tai muut lapselle läheiset henkilöt. Yksityinen sijoitus ei ole perhehoitoa.

Yksityisissä sijoituksissa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on kuitenkin selvitettävä lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tuettava hoitajaa järjestämällä tarpeelliset tukitoimet lapsen hoidon ja kasvatuksen edistämiseksi. Yksityistä sijoitusta voidaan tarvittaessa tukea lastensuojelun avohuollon tukitoimilla. Jos yksityiskoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on yritettävä saada aikaan korjaus. Jollei korjausta saada aikaan, toimielin voi kieltää lapsen pitämisen tässä yksityiskodissa. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on edellä mainituissa tilanteissa huolehdittava, että lapsen hoito ja kasvatustodetaan hänen etunsa ja tarpeidensa mukaan. Tämä voi tarkoittaa joissakin tilanteissa myös huostaanoton edellytysten täytyessä lapsen sijoittamista sijaishuoltoon.

Läheisverkostosijoitus voidaan tehdä myös huostaanottopäätöksellä (lastensuojelulaki 40, 43 §). Tällainen tilanne voi olla tarpeen esimerkiksi silloin kun lapsen ja läheisverkostossa olevan henkilön välille on syntynyt kiintymyssuhde, mutta jompikumpi vanhemmista vastustaa lapsen hoidon järjestämistä läheisen luona. Huostassa olevan lapsen hoito läheisverkostossa on sijaishuoltoa ja sitä koskevat samat säännökset kuin sijaishuoltoa ja perhehoitoa muutoinkin.

Lastensuojelulain 79 §:ssä säädetään lapsen sijoittaneen kunnan, sijaishuoltopaikan sijoituskunnan ja aluehallintoviranomaisten valvontavelvollisuudesta koskien sijaishuoltopaikkoja sekä valvontaviranomaisten yhteistyövelvoitteista valvonnan suhteen. Säännöksen mukaan lapsen sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu lastensuojelulain mukaisesti. Sijaishuoltopaikan toimintaa valvovat lisäksi sijoituskunta ja aluehallintovirasto, joiden tulee valvontaa toteuttaessaan toimia yhteistyössä lapsen sijoittajakunnan kanssa. Jos lapsen sijoittanut kunta havaitsee sijaishuoltopaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä sijaishuoltopaikan sijoituskunnalle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltopaikkaan sijoittaneille kunnille.

Sijaishuollon aikana lapseen voidaan kohdistaa rajoitustoimia lastensuojelulain 11 luvussa määritellyin edellytyksin. Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä voidaan kohdistaa ainoastaan kiireellisesti sijoitettuun, huostaan otettuun tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksellä sijoitettuun lapseen. Toimenpiteitä ei saa käyttää, jos lapsi on sijoitettuna avohuollon tukitoimena.

Rajoitustoimenpiteitä saa käyttää ainoastaan laitoksissa. Lastensuojelulaisissa tarkoitettuja laitoksia, joissa rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää, ovat lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä muut niihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset, kuten ne ammatilliset perhekodit, jolle aluehallintovirasto on myöntänyt laitosluvan. Yhteydenpidon rajoittamista koskevia säännöksiä sovelletaan myös perhehoitoon. Jos sijoitus toteutetaan avohuollon tukitoimena, ei yhteydenpitoa saa rajoittaa.

Jälkihuoltoa järjestetään lastensuojelulain 76 §:n mukaan tukemalla lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan ja huoltajiaan sekä henkilöä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on muun muassa lastensuojelun avohuollon tukitoimin. Myös jälkihuollon toteuttamisessa voidaan käyttää perhehoitoa.

Perhehoidon palkkiot ja korvaukset

Perhehoitajalla on perhehoitajalain 2 §:n mukaan oikeus saada hoidosta palkkiota, jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu. Hoitopalkkio vuoden 2014 tasolla on vähintään 679,71 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa. Hoitopalkkiota ei makseta perhehoitoon sijoitettua omaa alle 18-vuotiasta lastaan hoitavalle henkilölle eikä henkilölle, joka on kieltäytynyt vastaanottamasta palkkiota. Hoitopalkkio voidaan erityisestä syystä sopia maksettavaksi myös vähimmäismäärää pienempänä. Toimeksiantosopimuksessa sovittu hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

Perhehoitajalain 3 §:n mukaan jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalle maksetaan korvaus perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista sekä hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista. Pykälän 2 momentin mukaan perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista perhehoitajalle maksetaan todellisten kustannusten mukainen korvaus (kulukorvaus). Korvaus on kuitenkin vähintään vuoden 2014 tasolla 406,58 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa. Kulukorvaus voidaan erityisestä syystä maksaa myös säädettyä vähimmäismäärää pienempänä.

Perhehoitajalain 3 §:n 3 momentin mukaan kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot sekä ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Lisäksi kulukorvaus sisältää lastensuojelulain nojalla perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöönsä mainitun lain nojalla annettavat käyttövarat. Pykälän 4 momentin mukaan kulukorvauksen lisäksi maksetaan korvaus sellaisista perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvista terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvista erityisistä kustannuksista, joita muun

lainsäädännön nojalla ei korvata. Perhehoitajalain 3 §:n 2—4 momentissa tarkoitettujen kustannusten lisäksi voidaan korvata perhehoidossa olevan henkilön lomanvietosta johtuvat ja erityisten harrastusten tai harrastusvälineiden aiheuttamat ja muut jatkuvaluontoiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset.

Pykälän 6 momentin mukaan perhehoitajalle hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista maksettava korvaus (käynnistämiskorvaus) on perhehoidossa olevaa henkilöä kohti enintään vuoden 2014 tasolla 2 887,51 euroa. Pykälän 7 momentin mukaan kulukorvauksen ja käynnistämiskorvauksen määrät sekä toimeksiantosopimuksessa sovitut kulukorvausten määrät on tarkistettava kalenterivuosittain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti.

Toimeksiantosopimus

Perhehoitajalain 4 § säätelee toimeksiantosopimuksessa säädettävät asiat. Pykälän mukaan toimeksiantosopimuksessa tulee sopia 1) perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta; 2) perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön kalenterikuukausittaisen käyttövarojen maksamisesta; 3) perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta; 4) hoidon arvioidusta kestosta; 5) perhehoidossa olevan henkilön oikeuksista, tukitoimista ja harrastustoiminnasta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä; 6) perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta; 7) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta; 8) toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta; sekä 9) tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista. Lisäksi toimeksiantosopimukseen tulee myös sisältyä suunnitelma perhehoidossa olevalle henkilölle ja perhehoitajalle järjestettävistä perhehoidon toteut-

tamiseksi tarpeellisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ja muista tukitoimista. Pykälän mukaan toimeksiantosopimusta tarkistetaan hoidon kestoja tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä myös, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta.

Perhehoitajalain 7 §:n mukaan perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai kuntayhtymä vastaa perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakkovalmennuksesta. Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

Lakia yksityisistä sosiaalipalveluista sovelletaan perhehoitoon, jota yksityinen palvelujen tuottaja antaa muutoin kuin perhehoitajalaissa tarkoitetun kunnan tai kuntayhtymän kanssa tehdyn toimeksiantosopimussuhteen perusteella. Toimeksiantosopimussuhteinen perhehoito ei siten kuulu valvontalain soveltamisen piiriin.

Sosiaalihuoltolain perhehoitoa koskevia säännöksiä sovelletaan sekä aluehallintovirastolta luvan saaneisiin perhekoteihin että toimeksiantosopimussuhteisiin perhekoteihin. Siltä osin kuin lakia yksityisistä sosiaalipalveluista sovelletaan perhehoitoon, perhekodin henkilöstön on aina täytettävä sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentissa säädetty kelpoisuus (laki yksityisistä sosiaalipalveluista 4 § 3 momentti). Sosiaalihuoltolain 26 a §:ssä säädetään perhekodissa hoidettavien henkilöiden määrästä sekä henkilöstön määrästä ja kelpoisuudesta.

Sosiaalihuollon asiakkaan oikeudet määritellään laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Laki koskee sekä julkista että yksityistä sosiaalihuoltoa. Asiakkaalla on muun muassa oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa sekä osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä äidinkieli ja kulttuuritausta on otettava huomioon sosiaalihuoltoa toteutettaessa. Jos täysikäinen asiakas ei kykene osallistumaan ja

vaikuttamaan palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen, on asiakkaan tahtoa selvitetävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa, omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. Myös alaikäisen asiakkaan mielipide on otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Ammatillinen perhehoito

Perhehoidon lainsäädännön kehittämistyötä tehneen työryhmän raportissa todetaan lainsäädännön kehittämistarpeena se, että ammatillisia perhekoteja ei ole käsitteenä määritelty lainsäädännössä. Raportissa todetaan myös se, että aluehallintovirastojen luvalla toimivat ammatilliset perhekodit toteuttavat perhehoitoa hyvin samantyyppisesti kuin perhehoitajalaisissa tarkoitettujen perhehoitajien perhehoidon ja perhehoidon eri muotojen näkyvyys lainsäädännössä parantaisi palveluiden kehityksen seuranta- ja valvontaa.

Osa nykyisin ammatillisena perhekotihoitona toteutettavasta hoidosta vastaa käytännössä laitoshuoltoa, kun taas osa vastaa toiminnallisesti perhehoitoa. Perhehoidon lainsäädännön uudistusta valmistelleen työryhmän raportissa esitetään, että käsitettä ammatillinen perhehoito voitaisiin käyttää vain silloin, kun toiminta asiallisesti vastaa perhehoitoa. Ammatillisen perhekotihoiton tukena voidaan käyttää vastaavia tukitoimia kuin perhehoitajalain mukaisessa perhehoidossa. Työryhmän raportissa kuvataan, että kun nykyisin ammatillista perhekotihoitoa toteutetaan aluehallintoviraston antamalla luvalla, on katsottu toimintaan sovellettavan sosiaalihuoltolain yleisiä perhehoidon säännöksiä, mutta toiminnan ei ole katsottu kuuluvan perhehoitajalain piiriin.

Vammaisten henkilöiden palvelujen järjestäminen ja perhehoito

Vammaisten henkilöiden palvelut ja tukitoimet järjestetään ensisijaisesti yleisen lainsäädännön perusteella. Jos vammainen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia sosiaalihuoltolain tai muun

lain nojalla, hänen tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet järjestetään vammaispalvelulain sekä kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977, jäljempänä kehitysvammalaki) nojalla.

Vammaispalvelulain tarkoituksena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämään muiden kansalaisten kanssa. Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.

Kehitysvammalain mukaista erityishuoltoa järjestetään laissa rajatulle asiakasryhmälle eli henkilöille, joiden kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Erityishuollon tarkoituksena on edistää henkilön suoriutumista päivittäisistä toiminnoista, hänen omintakeista toimeentuloaan ja sopeutumistaan yhteiskuntaan sekä turvata hänen tarvitsemansa hoito ja muu huolenpito.

Erityishuollon palveluita ovat muun ohessa työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä muu vastaava yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta, henkilökohtaisten apuneuvojen ja apuvälineiden järjestäminen sekä yksilöllinen hoito ja muu huolenpito. Jokaiselle erityishuollon tarpeessa olevalle henkilölle on tehtävä erityishuolto-ohjelma, joka on muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Velvoitetta erityishuolto-ohjelman laatimiseen on oikeuskirjallisuudessa tulkittu siten, että kehitysvammaisella henkilöllä on subjektiivinen oikeus saada erityishuoltoa, mutta ei subjektiivista oikeutta saada tiettyä palvelua.

Vammaispalvelulaki on ensisijainen suhteessa kehitysvammalakiin lakien keskinäisessä suhteessa. Myös kehitysvammaiselle henkilölle järjestetään hänen vammaisuutensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet ensisijaisesti vammaispalvelulain nojalla silloin kun ne ovat hänen palveluntarpeeseensa nähden riittäviä ja sopivia sekä muutoinkin hänen etunsa mukaisia.

Vammaisten henkilöiden palveluja ja tukitoimia järjestettäessä kunnan on vammaispalvelulain mukaisesti otettava huomioon kunnassa esiintyvä palvelun tarve. Lisäksi

kunnan on otettava huomioon vammaisen henkilön yksilöllinen avuntarve.

Sosiaalihuoltoa järjestettäessä asiakkaalle on laadittava palvelusuunnitelma yhteisymmärryksessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen laillisen edustajansa, omaisensa tai muun läheisensä kanssa sosiaalihuollon asiakaslaissa säädettyllä tavalla. Vammaispalvelulaisissa on erityissäännös vammaisen henkilön palvelutarpeen selvittämisestä ja palvelusuunnitelman laatimisesta. Palvelusuunnitelmaan on riittävän yksityiskohtaisesti kirjattava ne asiakkaan yksilölliseen palvelutarpeeseen ja elämäntilanteeseen liittyvät seikat, joilla on merkitystä palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä. Erityisesti kun on kyse sellaisista palveluista tai tukitoimista, joilla on vaikutusta vammaisen henkilön henkilökohtaisen vapauden, yksityisyyden suojan ja itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, on ensisijaisesti otettava huomioon vammaisen henkilön oma käsitys hänen avun- tai palveluntarpeestaan ja palveluiden järjestämistavasta. Lähtökohtana on, ettei palvelusuunnitelmaan kirjattuja seikkoja tulisi ilman perusteltua syytä sivuuttaa päätöksenteossa.

Perhehoito on yksi käytettävissä oleva vaihtoehto vammaisten henkilöiden asumisen sekä vammaisuuden vuoksi tarvittavan hoidon ja huolenpidon järjestämiseksi tilanteissa, joissa vammaisen henkilön asumisen sekä hänen tarvitsemansa hoidon ja huolenpidon kokonaisuutta ei voida hänen etunsa mukaisesti järjestää sosiaalihuoltolain tai edellä kuvatun vammaisten henkilöiden palveluja koskevan erityislainsäädännön avulla. Perhehoitoa käytetään etenkin kehitysvammaisten ja autismin kirjoon kuuluvien lasten ja nuorten sekä jossain määrin ikääntyneiden kehitysvammaisten henkilöiden palveluissa. Perhehoito voi vammaispalveluissa olla myös asiakkaan edun mukainen vaihtoehto laitoshoidolle.

Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Lyhytaikainen perhehoito tarjoaa vammaisen lapsen vanhemmille mahdollisuuden taukoon sitovasta hoitotehtävästä ja mahdollistaa lapselle

hänen kasvuaan ja kehitystään tukevan hoidon perheessä myös näiden vanhempien ja muun perheen lepotaukoajan aikana.

Pitkäaikaista vammaisen lapsen perhehoitoa järjestetään tilanteissa, joissa lapsi tarvitsee vanhemmuutta sekä hoitoa ja huolenpitoa, johon vanhempien elämäntilanne ja voimavarat eivät anna mahdollisuutta. Biologisten vanhempien ja muiden läheisten rooli pysyy perhehoidossa tärkeänä. Lapsen kiintymäsuhdetta biologisiin vanhempiin ja suhteita muihin lapselle läheisiin ihmisiin tuetaan perhehoidon aikana eri tavoin.

Ikääntyneille vammaisille henkilöille perhehoito voi olla ratkaisu pitkäaikaisen asumisen ja tarvittavan hoidon ja huolenpidon järjestämiseen esimerkiksi tilanteissa, joissa vammaisen henkilö on asunut pitkään lapsuudenkodissaan ja hän tarvitsee perhetilanteen muuttuessa uuden kodin. Myös pitkään laitoshoidossa olleita ikääntyneitä kehitysvammaisia henkilöitä on muuttanut onnistuneesti perhehoitoon.

Perhehoidossa oleva vammaisen henkilö saa tarvittaessa asumisen ja ylläpidon lisäksi yksilölliseen tarpeensa mukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut mukaan lukien vammaispalvelut, kuten kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen avun sekä kotihoidon ja kotisairaanhoidon palvelut.

Iäkkäiden perhehoito

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista eli vanhuspäätöslaki on iäkkäiden perhehoidon kannalta tärkeä. Vanhuspäätöslaisissa säädetään iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeen selvittämisestä, joka on tehtävä viipymättä ja laadittava iäkkäälle henkilölle palvelusuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan, millainen palvelukokonaisuus vastaa parhaiten henkilön palvelujen tarpeeseen. Palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä iäkkään henkilön kanssa ja tarvittaessa mukana voi olla myös henkilön omaisia. Palvelukokonaisuuteen voi kuulua erilaisia yhdistelmiä esimerkiksi omaishoito, kotipalvelu ja -sairaanhoito, kuntoutus, apuvälinepalvelu

lut, palveluasuminen ja perhehoito. Iäkäs henkilö voi tarvita myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluja.

Vuonna 2010 pitkäaikaisessa laitoshoidossa vanhainkodeissa ja terveyskeskusten vuodeosastoilla oli 75 vuotta täyttäneitä yhteensä noin 20 700 eli 4,5 prosenttia ikäluokasta ja 85 vuotta täyttäneitä noin 11 700 eli 10,2 prosenttia ikäluokasta. Nykyisin noin neljännes 75 vuotta täyttäneistä tarvitsee pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa. Iän karttuessa tarve kasvaa voimakkaasti. Vanhuspalvelulain 14 §:n mukaan kunnan on toteutettava iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen yksityiskotiinsa tai muuhun kodinomaiseen asuinpaikkaansa järjestettävillä sosiaali- ja terveyspalveluilla, jotka sovitaan sisällöltään ja määrältään vastaamaan iäkkään henkilön kulloisiakin palveluntarpeita. Pykälän mukaan iäkkään henkilön pitkäaikainen hoito ja huolenpito toteutettaisiin ensisijaisesti hänen yksityiskotiinsa tai muuhun kodinomaiseen asuinpaikkaansa järjestettävillä sosiaali- ja terveyspalveluilla.

Vanhuspalvelulaissa yksityiskodilla tarkoitetaan esimerkiksi omistus-, asumisoikeus- tai vuokra-asuntoa, joka on ollut iäkkään henkilön käytössä ennen pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon tarpeen alkamista. Muu kodinomainen asuinpaikka voi olla esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukainen palveluasumisyksikkö tai perhehoitopaikka. Perhehoito voi olla hyvä vaihtoehto iäkkään henkilön hoidon ja huolenpidon toteuttamiseksi.

Ensisijainen pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamistapa on esimerkiksi omaishoidon tuki, jos iäkkään lähipiiriin kuuluu omainen tai muu läheinen henkilö, joka on halukas ja kykenevä ryhtymään omaishoitajaksi. Omaishoidon tuki on vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden hoidon toteuttamiseksi järjestettävä sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä kunnan on huolehdittava sosiaalihuoltolain mukaan.

Perhehoito on hyvä vaihtoehto niille, jotka eivät tuesta huolimatta pysty selviytymään omassa kodissaan, mutta eivät vielä kuitenkaan tarvitse jatkuvaa, ympärivuorokautista laitoshoidoa tai palveluasumista. Perhehoito voi olla hyvä valinta esimerkiksi silloin, kun vanhuksen toimintakykyä heikentää muistiin

vaikuttava sairaus, iän tuoma hauraus tai turvallisuuden tunne.

Vanhusten perhehoito voi olla pitkä- tai lyhytaikaista perustuen asiakkaan tarpeisiin sekä asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Esimerkiksi omaishoitajille voidaan tarjota mahdollisuus vapaaseen vaativasta hoitotehtävästä tai perhehoito voidaan toteuttaa vanhuksen päivä- tai yöhoitona. Mikäli hoidettava tarvitsee esimerkiksi sairaanhoitoa, järjestetään se, kuten muutoinkin kotona asuville järjestettäisiin. Esimerkiksi kotihoidon vierailu perhekotiin on mahdollista.

Perhehoidon asiakasmaksut

Asiakasmaksuja perhehoidossa voidaan periä siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992, jäljempänä asiakasmaksulaki) säädetään. Asiakasmaksun määrittää se kunta tai kuntayhtymä, joka päätöksen perhehoitoon sijoittamisesta tekee.

Lastensuojelun asiakasmaksu perustuu lapsen vanhempien elatusvelvollisuuteen ja maksua määrättäessä huomioidaan yksilöllisesti vanhempien maksukyky. Asiakasmaksulain 7 §:n mukaan lapsen vanhemmilta voidaan periä maksu silloin kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon avoimuuden tukitoimena, sijaishuoltona tai jälkihuoltona. Kodin ulkopuolisesta sijoituksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi määrättävä maksu voi olla enintään lapsen elatuksesta annetun lain 1—3 §:n perusteella määräytyvän elatusavun suuruinen.

Maksu voidaan päättää vahvistaa myös lapsen tai nuoren tuloista tai varoista. Maksun tulee olla kohtuulliseksi katsottava (asiakasmaksulain 7 §). Asiakasmaksulain 14 §:n mukaan lapsella olevilla tuloilla tarkoitetaan eläkkeitä, elinkorkoja, elatusapua, avustuksia tai muita jatkuvia taikka kertakaikkisia tuloja, korvauksia tai saamia, jotka maksetaan siltä ajalta, jonka perhehoito kestää.

Asiakasmaksulain 4 §:n 2) kohdan mukaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/77) tarkoitettu erityishuolto ja lain 39 §:ssä tarkoitettu kuljetus ovat maksuttomia sosiaalipalveluja; kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan kuitenkin periä maksu

lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa ja lain 28 §:ssä tarkoitettua opetusta saavan lapsen osittaista ylläpitoa sen lukuvuoden loppuun, jonka aikana hän täyttää 16 vuotta.

Erityishuoltona annettavan perhehoidon yhteydessä annettavasta ylläpidosta perittävästä maksusta ei ole laissa erityissäännöksiä. 16 vuotta täyttäneen henkilön perhehoidossa annettavasta ylläpidosta voidaan periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen kunnan tai kuntayhtymän päättämä osittaisen tai täyden ylläpidon maksu.

Iäkkäiden henkilöiden perhehoidosta perittävä asiakasmaksu määräytyy asiakasmaksulain 7 C §:n mukaisesti. Maksu määräytyy hoidettavan maksukyvyn mukaan, mutta voi olla enintään 85 prosenttia hoidossa olevan kuukausitulossa. Mikäli pariskunnasta hoidettavana on suurempituloinen, maksu määräytyy puolisoiden yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella siten, että maksu voi olla enintään 42,5 prosenttia yhteenlasketuista tuloista. Hoitoa saavan henkilökohtaiseen käyttöön pitää kuitenkin jäädä kuukausittain vähintään 90 euroa. Vähimmäiskäyttövaramäärä tarkistetaan joka toinen vuosi työeläkeindeksin muutoksen mukaisesti.

1.2 Perhehoidon tila ja kehitys

Perhehoidon kehitys

Perhehoitoa järjestetään eniten lastensuojelussa. Perhehoitoa käytetään jonkin verran myös kehitysvammahuollossa ja iäkkäiden hoidossa, mutta määrät ovat huomattavasti

pienempiä kuin lastensuojelun osalta. Tilastojen mukaan kehitysvammaisia on perhehoidossa kuitenkin merkittävästi enemmän kuin iäkkäitä, joiden osalta perhehoito on marginaalista.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2012 lastensuojelutilastojen mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli noin 87 200 lasta. Tämä on seitsemän prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna.

Kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on kasvanut voimakkaasti vuodesta 2005 lähtien, mutta kasvu on hidastunut. Vuonna 2012 kiireellisesti sijoitettiin yhteensä 3 944 lasta, mikä on 1,5 prosenttiyksikköä edellisvuotta enemmän. Huostassa olleiden lasten määrä, 10 675 vuonna 2012, pysyi edellisen vuoden tasolla. Uusien huostaanottojen määrä on vähentynyt neljä prosenttia vuodesta 2011 vuoteen 2012. Sama lapsi voi tilastoissa sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin.

Sijoitettujen lasten osuus on 1,4 % vastaavasta väestön ikäryhmästä vuonna 2012. Vuonna 1995 vastaava osuus oli 0,8 %. Tarkemmat tiedot sijoitettujen osuuden kasvusta on kuvattu taulukossa 1.

Sijoitetulla lapsella saattaa vuoden aikana olla useita erilaisia sijoitusjaksoja. Kaikkiaan viimeisimmän sijoitustiedon mukaan on ollut vuonna 2012 perhehoidossa 6 290 lasta ja ammatillisessa perhekotihoitossa 2 697 lasta (taulukko 1). Huostassa vuoden 2012 viimeisenä päivänä olleista lapsista puolet oli perhehoidossa (taulukko 2). Perhehoidossa on ollut tuolloin 31.12.2012 päivänä yhteensä 4 533 lasta. Ammatillisessa perhekotihoitossa on ollut vastaavana ajankohtana yhteensä 1 605 lasta, mikä on 18 % kaikista huostassa olleista lapsista.

Taulukko 1. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret viimeisimmän sijoitustiedon mukaan vuosina 1995, 2000, 2005–2012

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
0–20-vuotiaat sijoitusmuodon mukaan										
Perhehoito	5 132	5 587	5 426	5 508	5 509	5 583	5 589	5 775	5 899	6 290
Ammatillinen perhekotihoito	813	1 540	2 460	2 574	2 793	3 071	2 936	2 859	2 782	2 697
Laitoshuolto	3 077	3 439	4 858	5 083	5 376	5 792	6 044	6 505	6 792	6 756
Muu huolto	1 717	2 108	2 517	2 559	2 516	2 461	2 289	2 042	2 070	2 087
Yhteensä	10 739	12 674	15 261	15 724	16 194	16 907	16 858	17 181	17 543	17 830
0–20-vuotiaat sijoitusperusteen mukaan										
Avohuollon tukitoimen sijoitus	2 625	3 354	3 525	3 592	3 451	3 538	3 273	3 472	3 407	3 575
Kiireellinen sijoitus	232	362	641	611	811	1 155	1 520	1 721	1 928	2 087
Huostassa	6 160	6 974	8 681	9 044	9 522	9 667	9 628	9 705	10 079	10 018
niistä tahdonvastaiset	940	1 221	1 635	1 688	1 893	1 867	1 895	2 021	2 115	2 149
Jälkihuollon sijoitus	1 722	1 984	2 414	2 477	2 410	2 547	2 437	2 283	2 129	2 150
Yhteensä	10 739	12 674	15 261	15 724	16 194	16 907	16 858	17 181	17 543	17 830
Sijoitetut 0–17-vuotiaat	8 988	10 466	12 549	12 904	13 399	13 932	13 897	14 341	14 783	15 005
Sijoitettujen 0–17-v. osuus vastaavan väestön ikäryhmästä (%)	0,8	0,9	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4

Valtakunnallisesti viimeisimmän sijoitustiedon mukaan tarkasteltuna perhehoidon osuus muihin sijoituspaikkamuotoihin verrattuna on pienentynyt 1990-luvun tasosta. Perhehoidossa hoidettavien määrä kuitenkin ollut nouseva: esimerkiksi vuoden 2000 tasosta vuoteen 2012 tavallisessa perhehoidossa hoidettavien määrä on noussut 13 % (703 lasta) ja ammatillisessa perhekotihoitossa 75 %

(1 157 lasta). Maakunnittain asiaa tarkasteltaessa on nähtävissä, kuinka suurta vaihtelu eri sijoitusmuotojen kesken on eri maakunnissa (taulukko 2). Eniten perhehoitoa ja ammatillista perhekotihoitoa käytetään Ahvenanmaan alueella (yhteensä 95 %). Pienin perhehoidon ja ammatillisen perhekotihoitoidon osuus suhteessa muihin sijoitusmuotoihin on Varsinais-Suomessa (yhteensä 54 %).

Taulukko 2. Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain 31.12.2012

Maakunta	Perhehoito	%	Ammatillinen perhekotihoito	%	Laitoshuolto	%	Muu	%	Yhteensä
Uusimaa	1 203	42	485	17	984	35	179	6	2 851
Varsinais-Suomi	328	42	97	12	333	43	23	3	781
Satakunta	220	58	43	11	110	29	7	2	380
Kanta-Häme	188	58	49	15	79	24	7	2	323
Pirkanmaa	473	61	57	7	221	29	21	3	772
Päijät-Häme	179	46	90	23	114	29	7	2	390
Kymenlaakso	165	53	66	21	74	24	8	3	313
Etelä-Karjala	99	47	59	28	43	21	8	4	209
Etelä-Savo	124	59	48	23	36	17	1	0	209
Pohjois-Savo	297	59	89	18	92	18	26	5	504
Pohjois-Karjala	180	53	75	22	49	15	33	10	337
Keski-Suomi	266	54	118	24	90	18	17	3	491
Etelä-Pohjanmaa	102	46	37	17	76	34	6	3	221
Pohjanmaa	73	53	10	7	45	33	9	7	137
Keski-Pohjanmaa	40	45	28	32	13	15	7	8	88
Pohjois-Pohjanmaa	349	64	133	24	47	9	20	4	549
Kainuu	74	55	31	23	24	18	5	4	134
Lappi	156	55	89	31	35	12	4	1	284
Ahvenanmaa	17	89	1	5	0		1	5	19
Kok o m a a	4 533	50	1 605	18	2 465	27	389	4	8 992

Viimeisimmän tilastotiedon mukaan vanhuksia hoitaa 76 perhettä eri puolilla Suomessa ja perheissä asuu yhteensä 126 vanhusta (vuosi 2013, Sotkanet). Määrä on ollut kasvava ja perhehoito vahvistunut yhtenä vaihtoehtoisena palvelumuotona. Vammaisia henkilöitä on vuonna 2013 hoitanut 1 032 perhekotia ja perheissä asunut yhteensä 1 269 vammaista henkilöä (vuosi 2013, Sotkanet). Vammaisten henkilöiden perhehoidossa olevien määrä ei ole merkittävästi muuttunut 2000-luvun aikana.

Lastensuojelun perhehoitoa on kehitetty vahvasti esimerkiksi Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisyksikössä. Arvokas Elämä - lastensuojelu ja perhehoito vammaisten lasten kehityksen tukena hanke on puolestaan toiminut Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksella Keski-Suomessa vuosina 2011—2014. Hankkeen yhtenä tavoitteena on lisätä vammaisia lapsia hoitavien perhehoitajien määrää ja vahvistaa heidän osaamistaan siten että he kykenevät vastaamaan vammaisten lasten lastensuojelun ja sijaishuollon sekä ennaltaehkäisevän lyhytaikaisen hoidon tarpeisiin. Osa-tavoitteena on muun muassa kehittää asiantuntijamalli perhehoitoa tukemaan.

Vanhuspalveluissa perhehoitoa on kehitetty muun muassa Lapissa, Savossa ja Pohjois-Karjalassa. Perhehoitoliitto on ollut aktiivinen kehittäjä. Kehittämistoimintaan on myönnetty myös KASTE-rahoitusta. Esimerkiksi parhaillaan Pohjois-Savossa toimii Vanhusten perhehoidon voima -kehittämishanke (hankevuodet 2013—2014). Kehittämistyö kyseisellä alueella on alkanut Vanhus Kaste-hankkeessa vuosina 2011—2012. Vanhus Kaste -hankkeessa järjestettiin Pohjois-Savon ensimmäiset valmennukset ja laadittiin maakunnallinen toimintaohje. Vanhusten perhehoidon voima -hanketta ajalla 1.1.2013—31.12.2014 rahoittaa 19 hankunnan omarahoitusosuudet sekä Euroopan sosiaalirahasto (ESR). Hankkeen tavoitteena on edistää vanhusten perhehoitoa Pohjois-Savossa ja saada laadukkaasta perhehoidosta osa vanhusten palvelujärjestelmää. Lyhytaikaisen perhehoidon nähdään toimivan esimerkiksi omaishoitoperheen tukena. Pitkäaikainen perhehoito taas voi olla hyvä vaihto-

ehto siinä tilanteessa, kun yksin asuminen ei syystä tai toisesta enää onnistu, mutta tarvetta laitoshoidon ei ole.

Kaste-rahoituksella on kehitetty vanhusten perhehoitoa muun muassa Vanhus Kaste-hankkeissa Itä- ja Keski-Suomessa sekä SenioriKaste -hankkeessa Pohjois-Suomessa. Itä- ja Keski-Suomessa toimi Vanhusten asumisen uudet ratkaisut ja asumisen varhainen tuki eli Vanhus-Kaste I-hanke ajalla 1.11.2008—31.10.2010. Hankkeen yhtenä osiona oli edistää asumisen "välimuotoisia" ratkaisuja, joiden avulla kunnat voivat vähentää kalliita vanhuspalvelujen laitospaikkoja. Aktiivinen ikääntyminen Itä- ja Keski-Suomessa eli Vanhus-Kaste II-hanke jatkoi Vanhus-Kaste I työtä kuntien tukemiseksi ikäihmisten palvelujärjestelmän kehittämässä valtakunnallisten linjausten ja uusien palvelukonseptien mukaisiksi. SenioriKaste on Pohjois-Suomen Kaste-alueen vanhustyön kehittämishanke ajalla 7.2.2014—31.10.2016. Hanke kehittää vanhustyön palveluja ja toimintatapoja, jotka tukevat ikääntyvien kotona asumista. Kotona asumisen lisäksi hankkeessa tuetaan ikääntyvien arjen sisältöjen monipuolistamista sekä kuntouttavan toiminnan ja osaamisen kehittämistä.

1.3 Kansainvälinen kehitys

Perhehoito vertailun kohteena olevissa Pohjoismaissa ja Isossa-Britanniassa on yleisin lastensuojelussa käytössä oleva sijaishuollon muoto. Maakohtaisia eroja on kuitenkin merkittävästi esimerkiksi korvausmäärien ja -käytäntöjen sekä koulutuksen ja valvonnan suhteen.

Perhehoidon käyttö muiden kuin lasten hoidon ja huolenpidon tarpeessa olevien ikä- ja asiakasryhmien hoidon tarpeeseen vastaimiseksi on erittäin vähäistä. Ainoastaan Tanskassa on käytössä ansionkorvaus- ja palkkiojärjestelmä henkilön jäädessä hoitamaan vakavasti sairasta läheistään, mutta suomalaisen perhehoidon sijaan järjestelmä vastaa enemmän omaishoidontukea.

Ruotsi

Ruotsissa vuonna 2002 voimaan tullut sosiaalipalvelulaki (Socialtjänstlag) on luonteeltaan puitelaki, jossa säädetään myös lastensuojelusta. Lain pääperiaatteena on, että kaiken hoivan ja hoidon tulisi tapahtua vapaaehtoisuuteen perustuen niin pitkälle kuin mahdollista. Tahdonvastaisia sijoituksia koskevat säännökset sisältyvät erilliseen vuonna 1982 voimaan tulleeseen lakiin erityisistä määräyksistä nuorten hoidosta (Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga). Lakia muutettiin vuonna 2003 tarkoituksena vahvistaa lapsen näkökulmaa ja lapsen oikeuksia lastensuojelussa sekä parantaa lapsen elämän pysyvyyden turvaamista. Vuonna 1999 säädettiin laki sukulais- tai läheisperheen ensisijaisuudesta sijaishuollossa.

Ruotsissa perhehoito on käytetyin lastensuojelun sijaishuollon muoto. Perhehoidon osuus sijaishuollossa on noin 65 %. Käytössä on myös lapsen ja vanhemman yhteinen sijoittaminen perhehoitoon. Perhehoidon lisäksi maassa on hoitokoteja ja laitoksia, jotka voivat olla joko yksityisiä tai kunnallisia.

Kunnat vastaavat sijaisperheiden hankkimisesta. Sijaisperheiltä ei vaadita valmennusta. Sosiaalilautakunta tukee sijaisperheitä mm. järjestämällä koulutusta, ohjausta ja kotikäyntejä.

Kuntien tehtävä on valvoa sijaisperheitä ja sosiaalivaltuutuksen ohjeen mukaan lapsen asioista vastaavan työntekijän tulisi tavata lasta vähintään neljä kertaa vuodessa sijaishuoltoaikana. Näillä käynneillä tulisi keskustella sekä lapsen että hänen hoidostaan vastaavien henkilöiden kanssa.

Perhehoitajalle maksetaan sekä palkkiota että kulukorvausta. Kunnille on annettu määriä koskevat suositukset, mutta ne eivät ole sitovia. Lisäksi kunta voi maksaa ansionmenetyksenkorvausta. Sijaisperheet eivät ole oikeutettuja työttömyyspäivärahaan sijoituksen päätyttyä.

Tanska

Tanskan lastensuojelua koskevat säännökset sisältyvät sosiaalipalvelulakiin (Lov om social service) sekä lakiin oikeussuojasta ja hallinnosta sosiaalialioissa (Lov om retssi-

kerhed og administration på det sociale område). Molemmat lait ovat tulleet voimaan vuonna 1998. Sosiaalipalvelulain uudistetut säännökset tulivat voimaan vuonna 2001. Säännöksissä painotetaan varhaista puuttumista ja pysyvien sijoitusten merkitystä.

Tanskassa hieman yli puolet (57 % vuonna 2012) sijaishuollossa olevista lapsista oli sijoitettuna perhehoitoon. Vuodesta 2006 Tanskassa on tehty lukuisia uudistuksia, jotka ovat tähdänneet sijaishuollossa olevien lasten aseman ja olosuhteiden parantamiseen. Vuodesta 2008 lähtien lasten kodin ulkopuoliset sijoitukset ovat vähentyneet samalla kun perhehoidon osuus on kasvanut ja laitossijoitusten määrä on vähentynyt. Lastensuojelun sijaishuolto järjestetään Tanskassa pääosin kolmella eri tavalla: 1) sijaisperheissä, 2) asuntolatyypisissä laitoksissa, joissa lapsella on oma huone ja 3) laitossijoituksena.

Vuoden 2014 alusta lähtien uusi valvontaelin aloitti toimintansa. Kyseisen valvontaelimen tehtävänä on yleisesti hyväksyä sijaishuoltoajat (ml. sijaisperheet) ja valvoa niiden toimintaa. Esimerkiksi sijaishuollossa olevat lapset, heidän sukulaisensa ja sijaishuollon työntekijät voivat ilmoittaa elimelle havaitsemistaan epäkohdista sijaishuollossa. Kun lapsi sijoitetaan perheeseen, joka kuuluu lapsen läheisverkostoon, on paikallisviranomaisen erikseen hyväksyttävä perhe sijaisperheeksi lapselle.

Sijaisperheiden tulee osallistua koulutukseen ennen ensimmäisen lapsen vastaanottamista. Koulutuksen minimikesto on neljä päivää, jonka lisäksi on vuosittain kahden päivän täydennyskoulutus. Paikallisviranomaisen on valvottava sijaisperheiden toimintaa ja sijaisperheiden on sitouduttava valvontaan.

Sijaisperheille maksetaan palkkio. Palkkion määrä on kunnallinen päätös. Palkkion määrä usein perustuu siihen, minkälaista hoitoa ja huolenpitoa sijoitettu lapsi tarvitsee. Jossain kunnissa palkkion määrä sovitaan keskimääräiseen arvioon perustuen sijoituksen alussa eikä sitä ole mahdollista neuvotella uudelleen sijoituksen aikana — tällä pyritään varmistamaan sijoituksen vakaus sekä taloudellisesti että sijoituksen pysyvyyden näkökulmasta. Sijaisperheelle, joka kuuluu lapsen luonnolliseen läheisverkostoon, ei makseta palkkiota,

mutta heille myönnetään korvausta sekä kuluista että mahdollisesta ansionmenetyksestä.

Sosiaalipalvelulain mukaisesti henkilön on mahdollista saada korvausta ansionmenetyksestä jäädessään pois työelämästä hoitaakseen itselleen läheistä henkilöä. Korvausta ansionmenetyksestä voi saada esimerkiksi silloin, kun jää töistä pois hoitaakseen kuolemassa olevaa perheenjäsentä tai muuta läheistä sukulaishenkilöä. Kyseinen hoito voi tapahtua joko hoidettavan tai hoitajan kotona.

Lisäksi henkilö voi jäädä kotiin hoitamaan läheistä sukulaista, jolla on vakava joko fyysinen tai psyykinen sairaus. Tällöin kotona tapahtuvan hoidon tulee korvata laitoshoidon. Tällaisessa tilanteessa hoitajaksi jäävä läheinen tekee työsopimuksen paikallisen viranomaisen kanssa ja saa hoidosta palkkaa. Palkkaa maksetaan maksimissaan puolen vuoden ajalta, ja aikaa voidaan jonkin verran erityisistä syistä pidentää.

Norja

Norjan voimassaoleva lastensuojelulaki (Lov om barneverntjenester) tuli voimaan vuonna 1993. Lain keskeinen periaate on lapsen edun huomioiminen lastensuojelussa.

Käytetyin sijoitusmuoto maassa on perhehoito: sijoitetuista lapsista 80 % asuu sijaisperheissä. Tavoitteena on, että lapsesta tulisi luonnollinen osa sijaisperhettä. Sijaisperhettä etsittäessä on ensin kartoitettava lapsen lähiverkosto. Läheisneuvonpito on Norjassa laajasti käytetty työmuoto.

Tavoitteena on, että kaikki sijaisvanhemmiksi haluavat käyvät PRIDE-valmennuksen. Läheisperheille järjestetään oma koulutus. Valtio vastaa sekä sijaisperheiden rekrytoinnista että perheiden välityksestä, koulutuksesta ja ohjauksesta.

Kunnan lastensuojeluviranomainen nimeää lapsen sijoituksen valvojan, joka tekee seurantaraportteja ja toimii lapsen tukihenkilönä. Sekä lastensuojelun viranomainen että valvoja pitävät yhteyttä lapseen ja sijaisperheeseen. Valvoja on riippumaton osapuoli lastensuojeluviranomaisiin ja sijaisperheeseen nähden. Lapsella on milloin tahansa mahdollisuus ottaa yhteyttä valvojaan.

Sijaisperheessä on käytävä kotikäynnillä vähintään neljä kertaa vuodessa sekä aina tarvittaessa. Sijaisvanhemmille tarjotaan vertaisryhmiä ja ohjausta. Kunta kustantaa perheille välttämättömän koulutuksen. Sijaisperheille maksetaan palkkio. Tietyissä tapauksissa kunta voi vaatia sijaisvanhemman jäämistä kotiin, jolloin palkkio on suurempi.

Norjassa perhehoitoa ei käytetä tällä hetkellä muiden kuin lasten lyhyt- tai pitkäaikaiseen hoitoon. Perhehoitoa käytettiin jossain määrin 1990-luvun alkupuolella asti iäkkäiden, psyykkisesti sairaiden ja vammaisten hoitomuotona. Tällä hetkellä hoidon järjestäminen on kuntien vastuulla.

Islanti

Islannissa perhehoito on yleisin lasten sijaishuollon muoto. On arvioitu, että joka neljäs sijaishuollossa oleva lapsi on sijoitettu perheeseen, joka kuuluu lapsen läheisverkostoon. Lapsen läheisverkostoon kuuluvan sijaisperheen tulee täyttää samat kriteerit kuin muiden perhehoitajien. Sijaisperheiksi hakevien tulee hakea hyväksyntä perhehoitajaksi ryhtymiselleen keskitetyltä valtionhallinnon yksiköltä (The Government Agency for Child Protection GACP), joka ohjaa hakemukset alueellisen lastensuojeluviranomaisen arvioitaviksi. Arviointiin kuuluu muun muassa kotikäynti. Kaikkien sijaisperheiden tulee käydä PRIDE-koulutus, jonka jälkeen GACP voi hyväksyä sijaisperheen perhehoitajiksi. Lapsen läheisverkostoon kuuluvan sijaisperheen ei ole välttämätöntä käydä PRIDE-koulutusta.

GACP:n tehtävänä on rekrytoida perhehoitajia, pitää heistä rekisteriä ja avustaa alueellisia lastensuojeluviranomaisia sopivien sijaisperheiden löytämisessä. Lapsen ollessa perhehoidossa alueellisen lastensuojeluviranomaisen tehtävänä on valvoa perhehoidon laatua ja käydä tapaamassa lasta vähintään kerran vuodessa.

Lastensuojelulain mukainen lapsen sijaishuolto jakaantuu kahdenlaisiin kodin ulkopuolisiin sijoituksiin: pysyvä/pitkäaikainen sijoitus (siihen asti kun lapsi täysi-ikäistyy) ja väliaikainen sijoitus (noin 1–2 vuotta). Jos lapsi sijoitetaan pysyvästi kodin ulkopuolelle, lapsen huoltajuus siirtyy viranomaisille

ja biologisille vanhemmille jää ainoastaan tapaamisoikeus lapseen. Perhehoitajille maksettava korvaus on riippuvainen sijoituksen tyypistä. Lähtökohtaisesti lapsen pysyvää/pitkäaikaisesta sijoituksesta maksetaan perhehoitajille huomattavasti pienempi korvaus kuin lapsen väliaikaisesta sijoituksesta perhehoitoon.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa sijaishuollon käytännöt ovat vahvasti standardisoituja ja niitä on vahvistettu lainsäädännöllä. Lainsäädäntö vaihtelee saarivaltion sisällä. Englannissa lastensuojelusta on säädetty vuoden 1989 laissa lapsen oikeuksista (Children Act 1989), jota on päivitetty vuosina 2004 ja 2008. Lasten sijaishuollon säännökset löytyvät vuonna 2000 säädetyistä laista hoidon standardeista (Care Standards Act 2000) ja vuonna 2011 päivitetystä sijaishuollon sääntelystä (Fostering Services Regulation). Vuonna 2011 uudistettu sijaishuollon kansallisten standardien ohje (Fostering Services: National Minimum Standards) asettaa yhdessä lainsäädännön kanssa raamit lastensuojelun sijaishuollolle, ja ohjeistaa tarkemmin muun muassa sijaishoitajien kelpoisuuksista.

Perhehoito on Iso-Britanniassa vallitseva sijaishoidon muoto. Vuonna 2013 Englannissa oli 68 100 lasta lastensuojelun toimenpiteiden kohteena. Heistä 75 prosenttia oli sijoitettuna sijaisperheissä. Kasvua on tapahtunut koko 2000-luvun ajan, yksin vuodesta 2009 sijaisperheisiin sijoitettujen lasten määrä on kasvanut 13 prosenttia. Noin 3 prosenttia lastensuojelun sijoitetuista lapsista oli laitoshoidossa.

Englannissa paikallishallinnot vastaavat sijaishuollon järjestämisestä. Osa käyttää apunaan yksityisiä palveluntuottajia löytääkseen lapsille sijoituspaikan, erityisesti vaikeasti sijoitettavien lasten kohdalla. Paikallishallinnot ja yksityiset palvelun tuottajat myös arvioivat sijaishoitajia vuosittain, ja järjestävät näille tarvittaessa vaadittavaa koulutusta.

Sijaisperheille maksetaan korvauksia lapsen huollosta aiheutuneista kuluista. Korvauksen määrä vaihtelee lapsen iän sekä perheen asuinpaikan mukaan, ja korvauksia tarkistetaan vuosittain. Korvauksen määrä kas-

vaa mikäli lapsi vaatii erityistä hoitoa ja huolenpitoa, hoitajalla on erityisiä taitoja tai hän omistautuu erityisesti sijaishuoltamiseen. Sijaishoitajat saavat myös verohelpotuksia ja heitä koskevat oikeudet kansalliseen eläkkeeseen.

1.4 Nykytilan arviointi

Perhehoitoa koskeva lainsäädäntö on vaikeasti tulkittavaa ja hajallaan eri laeissa. Keskeiset perhehoitoa koskevat määrittelyt ovat sosiaalihuoltolaissa ja -asetuksessa, perhehoitajalaissa, sosiaalihuollon yksityisiä palveluja koskevassa valvontalaissa ja lastensuojelulaissa. Pirstaleisesta lainsäädännöstä johtuen eri asiakasryhmien kohtelu ei toteudu yhdenvertaisesti.

Perhehoidon erityisenä vahvuutena muihin hoitomuotoihin verrattuna on perheenomaisuus, mahdollisuus pysyviin, läheisiin ihmissuhteisiin, perusturvallisuuden edistyminen sekä sosiaalisen kehityksen tukeminen. Nykyinen perhehoitolain säännös edellyttää perhehoidon tapahtuvan perhehoitajan omassa kodissa, mikä rajoittaa perhehoidon järjestämistä esimerkiksi hoidettavan omassa kodissa tai jossain muussa kuin perhehoitajan henkilökohtaisessa kodissa. Perhehoito vaatii uudelleenmäärittelyä, jotta sitä voidaan toteuttaa asiakkaiden tarpeisiin vastaavalla tavalla ja samalla kustannustehokkaasti.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asetti huhtikuussa 2009 työryhmän tekemään esityksiä perhehoitolainsäädännön uudistamisesta sekä ohjaamaan valtakunnallisen perhehoidon toimintaohjelman toteuttamista. Työryhmän tehtävänä oli arvioida perhehoitolainsäädännön uudistamisen tarve ottaen huomioon silloisen hallitusohjelman mukaisen tavoitteen perhehoidon osuuden lisäämisestä erityisesti lastensuojelun sijaishuollossa. Perhehoidon kehittämistarpeena on myös pitkäaikaisaikaisten, vammaisten henkilöiden, mielenterveyskuntoutujien ja vanhusten perhehoidon saattaminen tasa-arvoiseen asemaan lastensuojelun perhehoidon kanssa. Työryhmä esitti raportissaan (sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön selvityksiä 2010:15), että säädetään perhehoitolaki, johon kootaan perhehoitoa koskevat säännökset. Edellisinä vuosina tehdyt työryhmän ehdottamat perhehoitajalain muu-

tokset ovat jo osaltaan parantaneet perhehoitajien asemaa sekä perhehoidon laatua. Perhehoitoa koskevia säännöksiä ei ole kuitenkaan yhdistetty ja esimerkiksi ammatillista perhehoitoa ei ole säännelty selkeästi.

Jyrki Kataisen hallituksen vaalikauden 2011—2015 ohjelman mukaisesti perhehoitolainsäädäntöä kehitetään ja siinä pyritään ottamaan huomioon myös väestön ikääntymisestä syntyvät tarpeet. Ikääntyneiden keskuudessa perhehoito on toistaiseksi vain hyvin rajallisessa määrin käytetty palvelumuoto. Perhehoidon kehittäminen vähentää osaltaan paineita lisätä vanhusten laitoshoidon tai tehostettua palveluasumista.

Myös vammaisten lasten ja heidän perheidensä palvelujen järjestämisessä ja etenkin vaativaa ja monialaista tukea tarvitsevien vammaisten lasten palvelujen kehittämisessä perhehoito on tärkeässä asemassa. Valtioneuvoston periaatepäätöksen (STM 2012:15) yhtenä toimenpiteenä on vammaisten lasten oikeuksien varmistaminen. Tavoitteena on vammaisia lapsia ja perheitä tukevien palvelujen kehittämisellä varmistaa lasten oikeus tavalliseen lapsuuteen ja kasvuympäristöön. Samalla turvataan myös muiden perheenjäsenten hyvinvointi. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi yhtenä periaatepäätöksen toimenpiteenä on mainittu perhehoidon kehittäminen huomioon ottaen riittävä tuki perhehoitajille.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että voimassa oleva perhehoitajalaki laki korvataan uudella lailla ja siihen liitetään myös perhehoitoa koskevat sosiaalihuoltolain 25, 26 ja 26 a pykälät. Lain nimikkeeksi tulisi perhehoitolaki, joka kuvaa nykyistä paremmin sitä, että laki koskee perhehoitajan lisäksi laajemmin perhehoitoa. Uusi laki vastaisi asiasisällöltään suurin osin voimassa olevia lakeja.

Esityksen tavoitteena on koota yhteen lakiin perhehoitoa koskevat sosiaalihuoltolain ja perhehoitajalain säännökset, tarkentaa niitä ja erityisesti parantaa vanhusten ja vammaisten perhehoidon asemaa. Perhehoitolainsäädännön tavoitteet ovat sidoksissa rakennepo-

liittisen ohjelman tavoitteiden toteutumiseen, mm. vanhusten laitoshoidon vähentämiseen.

Lainvalmistelua rajaa se, että lain uudistamista varten ei ole varattuna kuntien valtionosuuksia, vaan lainuudistus tulee toteuttaa kustannusneutraalisti.

Perhehoitoa perhehoitajan tai hoidettavan kotona

Esityksen mukaan perhehoitoa olisi jatkossa mahdollista antaa perhehoitajan kodin lisäksi myös hoidettavan kotona. Perhehoidon järjestämisen tulee perustua hoidettavan tarpeisiin ja myös perhehoitoa tulee järjestää sellaisessa paikassa, mikä on hoidettavan edun mukainen. Perhehoidon monimuotoistaminen mahdollistaa perhehoidon räätälöinnin hoidettavan edun mukaisesti.

Perhehoidon tuottamistapojen laventaminen voi alentaa laitoshoidon kustannuksia, kun räätälöidyllä perhehoidolla voidaan vastata myös sellaisten henkilöiden hoidon tarpeeseen, joille ei tällä hetkellä voida tarjota perhehoitoa ja jotka joutuvat esimerkiksi lyhytaikaiseen hoitoon laitokseen.

Haastetta perhehoidon kehittämiselle ja uusien asiakasystävällisten ja kustannustehokkempien mallien luomiselle tuo nykyolotilanteen vaatimus, että perhehoidon on tapahduttava perhehoitajan kotona. Esimerkiksi tilanteissa, jossa on pieni autistinen lapsi, jolle kaikki olosuhteissa tapahtuvat muutokset ovat haasteellisia, voisi mahdollisesti löytyä perhehoitaja, mutta perhehoidon olisi tässä tilanteessa tapahduttava hoidettavan kotona eikä perhehoitajan kotona. Toinen vastaavanlainen tilanne voi tulla lasten kohdalla, jolla on runsaasti apuvälineitä, jotka eivät mahdu perhehoitajan kotiin tai apuvälineet eivät ole siirrettävissä. Perhehoitolaki ei mahdollista perhehoidon toteuttamista lapsen kotona, vaikka lapselle löytyisi hyvä perhehoitaja. Näissä tilanteissa on usein ainoa vaihtoehto toteuttaa lyhytaikainen hoito kalliissa ympärivuorokautisissa hoitoyksiköissä, jossa on vaihtuva henkilökunta kolmivuorotyössä ja aina eri asiakaskunta paikalla. Yleensä hoidettava on myös joka kerralla eri huoneessa. Näin tilanne on aina lapsen kohdalla uusi ja haasteellinen ja vaikka se mah-

dollistaa vanhempien levähtämisen raskaasta omaishoidosta, ei lapsen kannalta hoitomuoto ole paras mahdollinen. Myös kunnille laitoshoido on hyvin kallis vaihtoehto (vuorokausihinnat 250–400 euroa/vrk). Toinen vaihtoehto on ostaa lyhytaikainen hoito kotiin kotihoitoa tarjoavilta yrityksiltä mutta tässäkin tilanteessa kotiin tulee yrityksestä usein eri hoitaja, hoitaja vaihtuu työvuorojen välillä ja myös kunnalta laskutetaan tuntiperusteisesti ilta- viikonloppuisät ja siten vuorokausihinta tulee korkeaksi eikä sillä pystytä luomaan hyvää hoitosuhdetta lapseen.

Perhehoitoon sijoitetulle laaditaan asiakastai palvelusuunnitelma. Suunnitelmassa kuvataan sitä, mitä asiakkaan asiassa on sovittu ja mitkä ovat muun muassa annettavan hoidon tavoitteet. Lastensuojelun perhehoidon sijoitus tehdään lastensuojelulakiin perustuen. Sijoitus perhehoitoon voidaan tehdä myös sosiaalihuoltolain, vammaispalvelulain, kehitysvammalain tai vanhuspalvelulain perusteella. Kehitysvammaisen henkilön sijoitus perhehoitoon kirjataan hänen erityishuolto-ohjelmaansa.

Perhehoidosta sopiminen

Esityksessä on erotettu perinteinen toimeksiantosopimus sopimuksesta perhehoidon järjestämisestä, joka on käsitteenä uusi termi perhehoidossa käytettävistä sopimuksista. Perhehoidon järjestämisestä tehdyistä sopimuksista on käytetty useita erilaisia termejä erilaisissa perhehoidon tilanteissa, kuten toimeksiantosopimus ja ostopalvelusopimus, mikä on aiheuttanut sekavuutta. Esityksellä pyritään selkiyttämään perhehoidon sopimuksia.

Perhehoidon järjestäminen on osa muuta asiakkaalle suunniteltua palvelukokonaisuutta. Kunta tai kuntayhtymä päättää, järjestääkö se perhehoidon palvelut itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa vai hankkiiko se palvelut muilta palvelujen tuottajilta (Kuntalain 365/1995 2 § 3 mom.). Perhehoidosta tehtävän palvelun järjestäjän ja tuottajan välisen sopimuksen lisäksi asiakkaan kanssa laaditaan kunnassa tai kuntayhtymässä erillinen asiakassuunnitelma sekä tehdään muut tarvittavat asiakasta koskevat päätök-

set. Toimeksiantosopimuksessa ja sopimuksessa perhehoidon järjestämisestä tulee sopia siitä, mikä on keskeistä palvelun tuottamiseksi.

Toimeksiantosopimus tehdään silloin, kun perhehoitoa koskeva sopimus tehdään suoraan kunnan tai kuntayhtymän ja perhehoitajan välillä. Kyseisen toimeksiantosopimuksen sisältöä on tarkennettu nykyisestä lainsäädännöstä.

Sopimus perhehoidon järjestämisestä tehdään silloin, kun kunta tai kuntayhtymä ostaa perhehoidon palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta. Kunta tai kuntayhtymä solmii sopimuksen siinä laajuudessa kun tilanteeseen nähden on tarpeellista. Kunta tai kuntayhtymä voi esimerkiksi sopia, että yksityinen palveluntuottaja tuottaa itse perhehoidon palvelun sekä myös perhehoitajien valmennuksen ja perhehoidon tuottamisen aikaisen työnohjauksen. Sopimuksessa tulee sopia niistä periaatteista, joilla perhehoidon palvelu tuotetaan. Tämä on tarpeen sen varmistamiseksi, että asiakas saa laadultaan hyvää perhehoitoa ja kunta on vastuullinen palvelun järjestäjä myös ostamansa palvelun osalta. Yksityinen palveluntuottaja vastaa siitä, miten se palvelun tuottaa. Tarvittaessa yksityinen palveluntuottaja voi palkata työntekijöitä/perhehoitajia työsuhteeseen ja myös tehdä edelleen sopimuksia palvelun tuottamiseksi. Yksityinen palveluntuottaja vastaa työnantajan velvoitteistaan ja työntekijän eläketurva järjestetään kuten muutoinkin yksityisellä sosiaalipalvelun alalla. Tämä sopimusmalli mahdollistaa sekä vastaavasti kuin aiemminkin ammatillisen perhehoidon palvelun ostamisen yksityiseltä palveluntuottajalta kuin uudenlaisen perhehoidon yksityisen palveluntuotannon lisäämisen.

Ilmoitusvelvollisuus ja valvonta

Tavoitteena on selkeyttää myös sitä, miten perhehoidossa tapahtuneista muutoksista ilmoitetaan sekä miten perhekotia valvotaan. Lähtökohtana on se, että sijoittajakunta on velvollinen valvomaan tekemiensä sijoitusten onnistumista ja että asiakas saa sellaista palvelua mistä on sovittu. Valvonnan toteuttamisen kannalta sijoittajakunnalle on välttä-

mätöntä saada tietoa siitä, jos perhekodissa tapahtuu muutoksia. Myös sillä kunnalla, minkä alueella perhekoti sijaitsee, tulee erityisiä velvollisuuksia perhehoidon sijoitukseen nähden. Kunnan voi olla tarpeen järjestää esimerkiksi sijoitetun tarvitsemat koulu- ja terveydenhuollon palvelut. Valvontakäynnin oikeus perhekotiin tarvitaan näin sekä perhehoitoon sijoittaneelle kunnalle kuin sillekin kunnalle, jonka alueella perhekoti sijaitsee.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Perhehoidon järjestäminen aikaisempaa monimuotoisempana toimintana ei aiheuttaisi kunnille lisäkustannuksia. Lakimuutos antaisi kunnille aikaisempaa selkeämmin lakiin perustuvan mahdollisuuden järjestää ammatillista perhehoitoa valitsemallaan tavalla. Kunta voisi järjestää perhehoitoa itse tai ostaa palvelun yksityiseltä perhehoidon tuottajalta. Kunnalla säilyy kuitenkin edelleen vastuu valvoa tekemiään sijoituksia.

Lastensuojelun kustannukset ovat viime vuosina kasvaneet rajusti erityisesti sijaishuollon osalta. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen kustannukset vuonna 2012 olivat 716 miljoonaa euroa, kun vielä vuonna 2006 kustannukset olivat 433 miljoonaa euroa.

Lastensuojelun laitos- ja perhehoidon kustannukset ovat noin 3,2 prosenttia kuntien sosiaali- ja terveystoimen kokonaiskustannuksista (THL, Sotkanet). Kustannukset ovat kasvaneet myös suhteessa muihin palveluryhmiin. Vanhusten ja vammaisten palveluiden kustannukset kasvavat tällä hetkellä nopeammin. Kustannusten kasvu selittyy asiakkasmäärien kasvulla, sijoitusten laitosvaltaistumisella sekä hoidon kallistumisella, mikä näkyy yksikkökustannusten nousuna. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on kustannuksiltaan hyvin kallis vaihtoehto. Lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen maksaa noin 22 000 euroa vuodessa, ammatilliseen perhekotiin noin 60 000 euroa vuodessa ja laitoshoidon

hoitoon yli 90 000 euroa vuodessa. (Kuusikkokuntien lastensuojelun työryhmä 2011.)

Perhehoito on välimuoto siitä, kun hoidettava ei pysty enää asumaan itsenäisesti omassa kodissaan, mutta ei ole myöskään laitoshoidon tarpeessa. Perhehoito on yleisesti taloudellisesti edullisempi vaihtoehto kuin palveluasuminen tai laitoshoido.

Suomen kuuden suurimman kaupungin (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere, Oulu) vanhusten sosiaali- ja terveystoimien kustannusten vertailu vuodelta 2013 kuvaa sitä, kuinka palvelujen kustannukset vaihtelevat palvelumuodoittain suuresti kuntien kesken. Esimerkiksi päivätoiminnan keskimääräiset kustannukset €/hoitopäivä vaihtelevat näissä kuudessa kunnassa välillä 67—134, ollen keskimäärin 113 €/hoitopäivä. Omaishoidon tuen kustannukset €/kuukausi/kaikki asiakkaat on ollut kuusikkokunnissa vaihteluvälillä 469—640, keskimäärin 558 €. Jos em. omaishoidon kuukausikustannukset jaetaan luvulla 30, omaishoidontuen keskimääräiseksi kustannukseksi saadaan 19 €/päivä. Keskiraskaan palveluasumisen nettokustannukset €/asumisvuorokausi on ollut esimerkiksi Espoossa omassa toiminnassa 95 € vuonna 2013. Tehostetun palveluasumisen lyhytaikaishoidon kustannukset ovat olleet esimerkiksi Helsingissä vuonna 2013 omassa toiminnassa keskimäärin 151 €/asumisvuorokausi. Ympärivuorokautisen laitoshoidon kustannukset ovat olleet kuusikkokunnissa välillä 204—290 €, keskimäärin 244 €/hoitovuorokausi omassa toiminnassa vuonna 2013. Perhehoidon kustannuksia ei ole kuusikkokuntien vanhustalvelujen raportissa eritelty. (Kuusikkotyöryhmän julkaisusarja 7/2014).

Tämänhetkinen perhehoidon hoitopalkkion vähimmäismäärä on 679,71 € ja kulukorvauksen 406,58 € perhehoidossa olevaa henkilöä kohden kuukaudessa. Yhteensä kustannukset näistä ovat 1086,29 €/kuukausi ja tämä 30:lla jaettuna tuottaa 36 €/päivä. Todelliset perhehoidon kustannukset/hoitopäivä vaihtelevat kuitenkin huomattavasti muun muassa sen mukaan, kuinka vaativaksi perhehoito on arvioitu ja miten paljon perhehoidon tukipalvelujen kustannukset ovat. Omaishoidontuen hoitopalkkio on tällä hetkellä vähintään 381 €/kuukausi. Perhehoito

sijoittuu näin keskimäärin kustannuksiltaan korkeammaksi kuin omaishoidontuella järjestetty hoito, mutta 36 € keskimääräisellä hoitopäivän hinnalla olisi noin 2,5 kertaa kustannuksiltaan pienempää kuin Espoon keskimääräinen keskiraskaan palveluasumisen kustannus. Laitoshiitoon verrattuna esimerkiksi Helsingissä voisi em. tilastotietoihin perustuen sijoittaa kahdeksan vanhusta perhehoitoon sillä kustannuksella, mitä yhden henkilön sijoitus ympärivuorokautiseen laitoshiitoon tuottaa. Perhehoidon kehittäminen erityisesti vanhuspalveluissa yhdeksi vaihtoehdoksi palvelujen tuottamiselle olisi näin merkittävä myös taloudellisilta vaikutuksiltaan.

Kuuden suurimman kaupungin vammais- palvelulain mukaiset palvelut ja taloudelliset tukitoimet vuonna 2013 -raportissa (Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 3/2014) on kuvattu muun muassa palveluasumisen ja vaikeavammaisten päivätoiminnan kustannuksia. Kuusikkokunnissa palveluasumisen asiakasmäärät ovat vuonna 2013 vammais- palveluissa kasvaneet edellisvuodesta 10,6 prosenttia ja palveluasumisen kustannukset nousseet vastaavana aikana 5,7 prosenttia. Raportissa todetaan, että kuutoskaupungeissa on erilaisia tapoja toteuttaa palveluasumista ja että tiedonsaanti palveluasumisen kokonaisuudesta on hankalaa, sillä palveluasumista voidaan toteuttaa erilaisin tavoin ja eri lakeihin perustuen. Keskimäärin palveluasumisen asumisyksikön nettokustannukset €/palveluasumisen asumisyksikön asiakas on ollut kuusikkokaupungeissa 47 972 € vuonna 2013. Vaikeavammaisten päivätoiminnan nettokustannukset/päivätoiminnan asiakas on ollut puolestaan keskimäärin 5 655 € vuodessa.

Kuuden suurimman kaupungin kehitysvamma- palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2013 -raportissa (Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 1/2014) sisältää tarkastelua kehitysvammaisten henkilöiden laitoshoidosta, asumis- palveluista (autettu, ohjattu ja tuettu asuminen), perhehoidosta sekä työ- ja päivätoiminnasta. Kehitysvamma- palvelujen asiakasmäärä on kuusikkokaupungeissa kasvanut vuosien 2009–2013 välillä 13,5 prosenttia. Deflatoidut kokonaiskustannukset ovat nousseet vastaavalla aikavälillä 14,4

prosenttia eli noin 26,9 miljoonaa euroa. Merkittävin kasvu on raportin mukaan kohdistunut asumis- palveluihin, joiden asiakasmäärä on kasvanut viidessä vuodessa 29,6 prosenttia ja deflatoidut kustannukset 43,4 prosenttia. Asumis- palveluissa keskimääräiset käyttöpäivän hinnat ovat olleet vuonna 2013 autetussa asumisessa 148 €, ohjatussa asumisessa 62 € ja tuetussa asumisessa 23 €.

Työ- ja päivätoiminnan asiakkaisiin kuuluu nykyisin enemmän kuin neljä viidesosaa kaikista työkäisistä ja -kykyisistä kehitysvamma- palvelujen asiakkaista ja kasvua työ- ja päivätoiminnan kustannuksiin on tullut vuodesta 2009 lähtien 20,4 prosenttia. Työ- ja päivätoiminnan nettokustannukset ovat keskimäärin 72 €/käyttöpäivä kuusikkokaupungeissa.

Laitoshoidon asiakasmäärä on pienentynyt 19,9 prosenttia ja kustannukset 15,1 prosenttia viimeisten viiden vuoden aikana. Kehitysvammaisten laitoshoidon kustannukset ovat olleet keskimäärin 276 €/käyttöpäivä vuonna 2013.

Myös perhehoidon asiakasmäärä on pienentynyt noin 14,7 prosenttia ja kustannukset 8,9 prosenttia viimeisen viiden vuoden aikana. Vuonna 2009 kuusikkokaupungeissa on ollut yhteensä 415 asiakasta kehitysvammaisten perhehoidossa ja vuonna 2013 yhteensä 354 asiakasta. Laskua edellisen vuoden asiakasmäärään on ollut vuonna 2013 1,7 %. Perhehoidon käyttöpäivät ovat laskeneet vielä asiakasmäärää enemmän. Vuonna 2009 kuusikkokaupungeissa on ollut yhteensä 64 393 perhehoidon käyttöpäivää kehitysvamma- palveluissa, 62 739 päivää vuonna 2012 ja 59 736 päivää vuonna 2013. Käyttöpäivien lasku vuodesta 2012 vuoteen 2013 on ollut 4,8 %. Kehitysvamma- palvelujen perhehoidon kustannukset ovat olleet 3,6 milj. euroa vuonna 2013. Samaan aikaan laitoshoidon kokonaiskustannukset kuusikkokaupunkien kehitysvamma- palveluissa ovat olleet yhteensä 53,8 milj. €, asumis- palveluissa 104,4 milj. € ja työ- ja päivätoiminnassa 40,4 milj. €. Perhehoito on vuonna 2013 ollut kaikista kehitysvamma- palvelujen menoista kuusikkokaupungeissa vain 1,7 %.

Kunta tekee päätöksen siitä palvelukokouksesta, jolla kunkin asiakkaan tuen tarpeisiin vastataan parhaiten. Perhehoidon ke-

hittymisen luo mahdollisuuden sille, että entistä useampi henkilö voi saada kodinomaista hoitoa. Perhehoidon ollessa vaihtoehto kalliimmalle palvelumuodolle olisi tällä myös kokonaiskustannuksia vähentävä vaikutus.

3.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Perhehoitolainsäädännön kehittämisellä voidaan arvioida olevan moninaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Merkittävimpiä yhteiskunnallisia vaikutuksia ovat kansalaisyhteiskunnassa kohdistuvat vaikutukset samoin kuin työllisyysvaikutukset, mutta esityksellä on myös sosiaali- ja terveysvaikutuksia sekä potentiaalisesti vaikutuksia aluekehitykseen.

Esitykseen liittyy useita kansalaisyhteiskunnassa kohdistuvia vaikutuksia. Perhehoitoa koskevalla lainsäädännöllä pyritään kehittämään perhehoitoa siten, että se edistää eri asiakasryhmien huomioimista ja turvaa perhehoidossa. Esitykseen liittyvät laadun varmistamista ja valvontaa koskevat säännökset parantavat perhehoidossa olevien henkilöiden turvaa ja asianmukaista hoitoa. Täten sääntelyllä on hoidettavien henkilöiden kannalta myös sosiaali- ja terveysvaikutuksia, kun tiedetään perhehoidossa saatavan hoidon vaikuttavan hoidettavien hyvinvointiin ja terveyteen. Mitä laadukkaampaa perhehoito on ja mitä paremmin hoito vastaa hoidettavan yksilöllisiin tarpeisiin, sitä paremmin hoidettava henkilö voi.

Perhehoitoa koskevan sääntelyn laventaminen siten, että perhehoitoa voitaisiin hyödyntää enenevässä määrin aikuisten hoidontarpeeseen vastaamiseksi erityisesti iäkkäiden ja mielenterveyskuntoutujien hoidossa vahvistaa sosiaalihuollon asiakasryhmien yhdenvertaista kohtelua. Tulevaisuudessa perhehoito tulee olemaan tosiasiallisesti mahdollinen vaihtoehto eri asiakasryhmien hoidontarpeeseen laitoshoidon sijaan.

Perhehoidon lainsäädäntöä ja sen käyttömahdollisuuksia kehittämällä perhehoitajien määrän ja sitä kautta perhehoidon saatavuuden voidaan arvioida paranevan. Tällä on vaikutuksia sekä perhehoidon tarpeessa olevien henkilöiden ja heidän läheistensä näkökulmasta että perhehoitajiksi aikovien näkökulmasta. Perhehoidon kehittämisen yhtenä

tavoitteena on saada määrällisesti lisättyä perhehoidon osuutta laitoshoitoon nähden ja sitä kautta esitys vaikuttanee pidemmällä aikavälillä myös työllisyyteen. On arvioitu, että etenkin maaseutumaisessa ympäristössä perhehoidon yleisyys lisääntyy ja sitä kautta tuo työllistymismahdollisuuden myös sellaisille syrjäseuduille, joissa työmahdollisuudet ovat viime vuosina enenevästi vähentyneet.

Perhehoidon käytön lisääntymisen yhteydessä on varmistettava perhehoidon laatu ja perhehoitajien osaamisen riittävyys, jottei esityksellä ole kielteisiä vaikutuksia. Perhehoidon laventaminen eri asiakasryhmien tarpeisiin asettaa vaatimuksia myös perhehoitajien soveltavuudelle ja osaamiselle, mikä puolestaan asettaa vaatimuksia perhehoitajille tarkoitettuun koulutukseen, tukeen ja työnohjaukseen. Perhehoitajan on tunnettava hoidettaviensa erityistarpeet ja osattava vastata niihin. Näin ollen lapsia hoitavan perhehoitajan osaamisessa painottuu eri asiat kuin vanhusten tai mielenterveyskuntoutujien hoidossa.

3.3 Vaikutukset lapsiin

Uudistuksella pyritään laajentamaan mahdollisuuksia järjestää lyhytaikainen perhehoito perhehoitajan kodissa tapahtuvan hoidon lisäksi myös hoidettavan kotona. Tämä parantaisi esimerkiksi omaishoidossa olevien pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten ja nuorten mahdollisuuksia päästä laitoshoidon sijasta perhehoitoon omaishoitajan vapaan ajaksi. Näin uudistuksella voitaisiin edistää lapsen huollosta ja tapaamisoikeudessa annetun lain (361/1983) 1 §:n mukaisia oikeuksia pysyviin, läheisiin ihmissuhteisiin, hyvään hoitoon ja kasvatukseen sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeelliseen valvontaan ja huolenpitoon.

Lyhytkestoinen perhehoito tarjoaa omaishoitajalle tai perhehoitajalle mahdollisuuden levähtää sitovasta hoitotehtävästä ja tukee tätä kautta lapsen kasvua ja kehitystä ja edesauttaa hoitajien jaksamista. Tätä kautta uudistus on myös omiaan sekä vähentämään että myöhentämään hoidettavana olevien lasten siirtymistä mahdollisesti pitkäaikaiseenkin laitoshoitoon.

Monipuolistamalla perhehoidon järjestämismahdollisuuksia uudistus voisi parantaa edellytyksiä löytää sijoitetulle lapselle tai nuorelle sijoituspaikka laitoshoidon sijasta perhehoidossa. Uudistus voisi parantaa myös esimerkiksi sijaishuollosta kotiutettavien lasten asemaa ja edistää lapsen oikeuksien sopimuksen sekä lastensuojelulain mukaista tavoitetta perheen jälleenyhdistämiseen. Lastensuojelulain 49 §:n mukaan lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti, enintään kuudeksi kuukaudeksi, myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. Tämä on mahdollista silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin palaamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai kun se on lapsen edun kannalta muusta syystä perusteltua. Lasta ja perhettä voitaisiin jatkossa tukea tässä ns. koekotiutuksessa joissain tapauksissa esimerkiksi niin, että kotiuttaminen toteutettaisiin tarjoamalla perhehoitajan tukea myös lapsen ja hänen huoltajansa kotiin.

Ehdotuksessa esitetty valvontatehtävästä vastaavan kunnan oikeus tarkastuskäynteihin, myös ennalta ilmoittamattomiin, on merkittävä perhehoidossa olevien lasten oikeusturvaa vahvistava uudistus. Lastensuojelulain tai muun lain nojalla perhehoidossa olevien lasten oikeuksien turvaamiseksi on tärkeää

varmistaa valvonnan riittävyys ja valvontatyötä tekevien osaaminen.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Esityksestä on neuvoteltu Suomen Kuntaliiton kanssa. Esitysluonnoksesta on järjestetty pyöreän pöydän keskustelutilaisuus, johon kutsuttiin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Eduskunnan oikeusasiamiehen toimisto, Suomen Kuntaliitto, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Perhehoitoliitto, Vanhustyön keskusliitto, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Pelastakaa Lapset ry, Kehitysvammaisten tukiliitto ry, Kehitysvammaliitto, Jaatinen vammaisperheiden monitoimikeskus ry, Autismi- ja Aspergerliitto, Mielen terveyden keskusliitto, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy, Perhehoitoyksikkö Pihlaja ja Kuopion kaupunki.

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausunnot muun muassa kunnilta, kuntayhtymiltä, joiltakin järjestöiltä sekä eräiltä muilta tahoilta. Lausuntoja annettiin yhteensä 41.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälän 1 momentin mukaan lain tarkoituksena on turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen perhehoito. Pykälän 2 momentin mukaan perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. Perhe-

hoidossa voidaan hoitaa lastensuojelulain nojalla sijoitettuja lapsia ja nuoria, mukaan lukien lastensuojelulain nojalla sijoitettuja ilman huoltajaa tulleita turvapaikkaa hakevia lapsia, vammaisia ja pitkäaikaissairaita henkilöitä, mielenterveyskuntoutujia sekä vanhuksia.

Ikäihmisten perhehoidossa on tärkeää hoidon ja huolenpidon sekä kodinomaisen turvallisen asumisen järjestäminen ja toimintakyvyn tukeminen ottaen huomioon ikäihmi-

sen käytettävissä olevat voimavarat. Kehitysvammaisten perhehoidossa lasten ja nuorten perhehoidon tavoitteena on tukea kehitystä ja hyvinvointia sekä vanhempien jaksamista. Aikuisten kehitysvammaisten perhehoidossa on tärkeää yhteisöllisen asumisen järjestäminen sekä osallisuuden ja toimintakyvyn tukeminen ja ylläpitäminen. Lasten perhehoidossa tavoitteena on turvata lapselle pysyviä ihmissuhteita ja asumisololoja. Lapsen etuun ja hänen kasvunsa tukeen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Palvelujärjestelmässä laitoshoidon osuutta on pyritty viime vuosina vähentämään ja perhehoidon osuutta lisäämään. Lain avulla perhehoitoa selkeytetään yhtenä palvelumuotona.

2 §. Soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin mukaan lakia sovellettaisiin henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämiseen perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Pykälän 2 momentin mukaan jollei toisin säädetä, se mitä tässä laissa säädetään perhehoidosta, koskisi myös ammatillista perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhehoidossa.

3 §. Perhehoito. Pykälän 1 momentissa oleva perhehoidon määritelmä sisältäisi mahdollisuuden järjestää henkilön hoito tai muu osa- tai ympärivuorokautinen huolenpito perhehoitajan yksityiskodin lisäksi hoidettavan kotona. Momentin mukaan kunta tai kuntayhtymä tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa.

Perhehoitoa on mahdollista järjestää myös lyhytaikaisesti ja osavuorokautisesti. Lyhytaikaista perhehoitoa olisi mahdollista lisätä vaihtoehtona muille hoitomuodoille, erityisesti lyhytaikaisen laitoshoidon vaihtoehtona. Lyhytaikaiseen hoitoon sovelletaan kaikkia pykälää vastaavasti kuin pidempiaikaisessakin hoidossa.

4 §. Ammatillinen perhehoito. Pykälässä säädettäisiin edellisen 3 §:ssä säädetyn perhehoidon käsitteen lisäksi ammatillisesta perhehoidosta. Pykälän mukaan ammatillisella perhehoidolla tarkoitettaisiin perhehoitoa,

jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhehoidossa.

Sisällöllisesti ammatillinen perhekoti on jo aiemmin ollut määritelty, mutta ei tällä nimellä. Ammatillinen perhehoito ja ammatillinen perhekoti ovat kuitenkin yleisesti käytössä olevia nimityksiä kyseiselle hoitomuodolle.

Ammatillinen perhekoti toimii lähtökohdiltaan kuten tavanomainen perhekoti. Myös ammatillisessa perhehoidossa on olennaista kodinomaisuus. Ammatilliselta perhehoidolta edellytetään tavallista perhekotia vahvempaa koulutuksen tuomaa osaamista, mikä mahdollistaa myös erityistä hoitoa tarvitsevien henkilöiden sijoittamisen perhehoitoon.

5 §. Perhekodin olosuhteet. Pykälän mukaan perhekodin tulee olla terveydellisiltä, sosiaalisilta ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodin tulee olla tiloiltaan turvallinen ja kodin esteettömyyteen on yleisesti tarve kiinnittää huomiota. Perhekotiin sijoitusta tehdessä arvioidaisiin, että onko kyseinen perhekoti kyseiselle hoidettavalle sopiva.

6 §. Perhehoitajan kelpoisuus. Pykälän sisältö vastaisi pitkälti voimassaolevan perhehoitajalain 1 §:ää. Pykälässä käytettäisiin ammatillisen perhehoidon käsitettä kuvaamaan tähän hoitomuotoon edellytettyä kelpoisuutta. Sisällöllisesti vastaava kelpoisuusvaade on sisällynyt aiemmin perhehoitajalain 1 §:n 3 momenttiin.

Lähtökohtaisesti perhehoitoa antavat tavalliset perheet, jotka ovat tehtävään soveltuvia ja joille on annettu ennakkovalmennus. Ammatillisen perhehoidon osalta on olennaista, että vähintään kahdesta vaadittavasta perhehoitajasta ainakin yhdellä hoitopaikan perhehoitajalla on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- ja kasvatustehtäviin. Perhehoidossa tulee olla tarpeen mukainen määrä hoitajia. Mitä vaativampi perhehoidettavan tilanne on, sitä enemmän huomiota tulee kiinnittää perhehoitajien ammattitaitoon ja työssään tarvitsemaan tukeen.

7 §. Perhehoidossa hoidettavien määrä. Pykälän sisältö vastaisi nykyisen sosiaalihuoltolain 26 a §:n 1 momenttia. Kaikki samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat

henkilöt lasketaan mukaan enimmäismäärään sijoitusvaiheessa.

8 §. Ammatillisessa perhekodissa hoidettavien määrä. Esitys perustuu nykyiseen lainsäädäntöön. Käsitettä ammatillinen perhekoti on käytetty vastaavasti kuin aiemmin on kuvattu. Kaikki samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt lasketaan mukaan enimmäismäärään sijoitusvaiheessa.

9 §. Hoidettavien määrästä poikkeaminen. Nykyisen sosiaalihuoltolain 26 a §:n mukaan on mahdollista poiketa perhekodin neljän hoidettavan henkilön enimmäisvaatimukselta, mikäli kyse on hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille. Lisäksi on säädetty, että erityisestä syystä voidaan samanaikaisesti hoidettavien henkilöiden enimmäismäärästä poiketa. Erityisenä syynä pidetään lähinnä tilannetta, jossa perhehoitossa samanaikaisesti hoidetaan vain täysi-ikäisiä henkilöitä, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja perhehoitosijoituksen laatu yhdessä toimintakyvyn ja hoidon tarpeen kanssa tekevät mahdolliseksi poikkeamisen enimmäismäärästä. Perhehoidon hyvän laadun kannalta hoidettavien enimmäismäärästä voitaisiin esityksen mukaan jatkossakin poiketa vain erityisestä syystä.

Hoidettavien määrä on kuitenkin esityksen mukaisesti suhteutettava perhehoitajien lukumäärään, hoidettavien tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen. Toiminnan luonteella tarkoitetaan sitä, että toiminta on sovitettu asiakkaiden tarpeisiin nähden. Esimerkiksi ennalta sovittuja, lyhytaikaisia perhehoidon jaksoja ikäihmisille tarjoavalla perhekodilla on erilainen toiminnan luonne kuin pitkäaikaista lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoavalla perhekodilla.

10 §. Toimeksiantosopimus. Toimeksiantosopimuksella sovitaan perhehoidon palvelusta, kun perhehoitoa koskeva sopimus tehdään suoraan kunnan ja perhehoitajan välillä. Sopimus on keskeinen kaikkien perhehoidon osapuolten kannalta, koska siinä esitetään sovittavaksi niin

- 1) perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta,
- 2) perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan kalente-

rikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta,

- 3) perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvista henkilön tukitoimista sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä ja erityisten kustannusten korvaamisesta,
- 4) hoidon arvioidusta kestosta,
- 5) perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta,
- 6) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta,
- 7) toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta,
- 8) tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista,
- 9) yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken

Kunta tai kuntayhtymä päättää, miten se perhehoitoa tuottaa. Kuntalain (365/1995) 2 §:n 3 mom. mukaisesti kunta hoitaa sille laissa säädetty tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja kunta voi hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta.

Perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista voi johtua tarve sopia esimerkiksi perhehoitajan velvollisuudesta viedä lapsi tapaamaan hänelle läheisiä henkilöitä ja korvata tästä perhehoitajalle aiheutuvat kuljetuskustannukset. Tarve voi olla sopia myös esimerkiksi erityisestä tuesta hoidettavan henkilön harrastustoimintaan liittyen.

Toimeksiantosopimuksen sisältöä tarkentavat esityksen 12—20 pykälät.

11 §. Sopimus perhehoidon järjestämisestä. Sopimus perhehoidon järjestämisestä tehdään silloin, kun kunta tai kuntayhtymä ostaa perhehoidon palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta. Erottamalla toimeksiantosopimus sopimuksesta perhehoidon järjestämisestä pyritään selkiyttämään sopimusten sisältöä ja eroja luomatta uusia kustannuksia tai velvoitteita kunnille. Sopimuksessa tulee sopia muun muassa perhehoidosta maksettavasta korvauksesta, valmennuksesta ja asiakkaan yksilöllisistä tarpeista johtuvista tukitoimista.

Lakia yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) sovelletaan yksityisten sosiaali-

palvelujen tuottamiseen, toteuttamiseen ja valvontaan, jollei lailla toisin säädetä. Yksityisten sosiaalipalvelujen toteuttamisesta on lisäksi voimassa, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) ja muutoin sosiaalipalveluista säädetään. Lain yksityisistä sosiaalipalveluista 5 §:n mukaisesti yksityisten sosiaalipalvelujen on perustuttava sopimukseen tai kunnan tekemään hallintopäätökseen sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:n mukaisesti laadittuun palvelu-, hoito-, huolto- tai kuntoutussuunnitelmaan taikka muuhun vastaavaan suunnitelmaan. Perhehoidossa olevalle laaditaan toimeksiantosopimuksesta erillisenä yksilökohmainen asiakassuunnitelma kunnan tai kuntayhtymän kanssa. Kunta tai kuntayhtymä tekee perhehoitoon sijoittamisesta tarvittavat päätökset asiaan soveltuvan erityislainsäädännön mukaisesti. Esimerkiksi lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen perhehoidon sijoituksen perustana on lastensuojelulaki.

Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottaja vastaa siitä, että sopimuksen, hallintopäätöksen ja suunnitelman perusteella asiakkaalle järjestettävä palvelukokonaisuus täyttää sille asetetut vaatimukset. Toimintayksiköllä tulee myös olla vastuuhenkilö, joka vastaa siitä, että toimintayksikössä toteutettavat palvelut täyttävät niille asetetut vaatimukset.

12 §. Toimeksiantosopimuksen irtisanomisen ja purkamisen. Esitys perustuu nykyiseen lainsäädäntöön. Lähtökohtana on, että perhehoidossa annettavaa hoitoa valvotaan ja mikäli hoidossa havaitaan puutteita, niihin pyritään saamaan ensin korjaus. Valvonnasta säädetään tarkemmin 20 §:ssä. Toimeksiantosopimus tulee olla purettavissa myös välittömästi, mikäli perhehoidossa havaitaan niin vakavia puutteita, joita ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa ja kohtuullisessa määrässä.

13 §. Oikeus vapaaseen. Tarkoituksena on tehdä perhehoitajalle mahdolliseksi irrottautuminen perhehoidon hoitotehtävistä. Tämä voi olla tarpeen erityisesti silloin, kun perhehoidossa olevan henkilön hoito ja huolenpito vaatii erityistä huomiota tai huolenpitoa.

Jollei toimeksiantohoitosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on yksi

arkipäivä kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut sopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Erityisesti silloin, kun perhehoitaja ei halua perhehoidosta kertyväksi oikeutta vapaaseen, tulee tästä mainita toimeksiantosopimuksessa.

Perhehoidon järjestämisestä vastaavalla kunnalla tai kuntayhtymällä on velvollisuus huolehtia tai perhehoitajan toivomuksesta tarvittaessa avustaa perhehoidossa olevan henkilön tarkoituksenmukaisen hoidon järjestämisessä perhehoitajan vapaan ajaksi. Myös tältä osin yksityiskohtaisemmat järjestelyt tulee sopia toimeksiantosopimuksessa.

14 §. Sijaishoito perhehoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana. Sijaisjärjestely on tarkoitettu käytettäväksi perhehoitajan lyhytaikaisen poissaolon aikana. Kunta tai kuntayhtymä voi tehdä sijaishoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla sijaishoitaja sitoutuu huolehtimaan perhehoidossa olevan henkilön hoidosta perhehoitajan tai hoidettavan kotona. Sijaisjärjestely edellyttää perhehoitajan suostumusta ja myös hoidettavan henkilön mielipide tulee ottaa huomioon. Hoitojärjestelyn on siten aina turvattava hoidettavan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus.

Sijaishoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Sijaishoitajan sopivuutta tulee myös aina arvioida hoidettavan henkilön kannalta kokonaisvaltaisesti.

Sopimus tehdään jokaista hoidettavaa kohti siltä hoitoajalta, jolloin sijaishoitaja toimii perhehoitajan sijaisena. Sopimuksen tulee sisältää määräykset sijaishoitajan palkkion määrästä ja sen suorittamisajankohdasta. Sijaisen palkkion määrä ei ole sidoksissa perhehoitajalle lain mukaan maksettaviin perhehoidon palkkioihin, vaan siitä sovitaan kunnan tai kuntayhtymän ja perhehoidon sijaisen välillä aina erikseen. Myös kustannusten korvaamisesta sovitaan sopimuksessa. Lisäksi sopimus sisältää määräykset sen voimassaoloajasta sekä tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulee vastata myös perhehoidon sijaiselle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työhohjauksesta sekä

koulutuksesta, jonka sisältö määräytyy sijaishoitajan aikaisempi koulutus ja työn sisältö huomioon ottaen. Sijaiselle järjestettävästä koulutuksesta ja muusta tuesta voidaan sopia hoitosopimuksessa.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Sijaishoitajalle kuuluu samanlainen sosiaaliturva kuin perhehoitajalle.

15 §. Koulutus ja tuki. Esitys perustuu nykyiseen lainsäädäntöön. Sijoittajatahon on varmistettava, että perhehoitaja on saanut valmennuksen ja on soveltuva tehtäväänsä.

Perhehoidon lainsäädännön kehittämiseksi toiminut työryhmä esitti, että vahvistettaisiin kuntien alueellista ja seudullista yhteistoimintaa perhehoidon toteuttamiseksi. Näin edistettäisiin myös valtakunnallisesti yhteisten toimintamallien ja -käytäntöjen käyttöönottoa.

Valmisteilla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisessa järjestämisvastuu on suunniteltu jakautuvan aiempaa suuremmille alueille. Uudistuksen myötä myös perhehoito ja sen tarvitsema koulutus ja tuki voidaan järjestää luontevasti aiempaa suurempina alueellisina kokonaisuuksina. Perhehoitajien rekrytointiin ja tukeen tulee olla riittävää erityisosaamista, jotta perhehoito voisi nousta entistä vahvemmaksi vaihtoehdoksi yksilöllisen hoidon ja huolenpidon järjestämisessä.

Sijaisperheiksi ryhtyville perheille annetaan prosessinomaista valmennusta. Perhehoitajien on tärkeää saada valmennuksessa tietoa asemastaan, oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä perhehoidossa olevan asemasta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Valmennuksen tulee olla riittävän pitkäkestoinen, että voidaan varmistaa perhehoitajien valmius ottaa vastaan esimerkiksi erityistarpeita omaava vammaisen henkilö, monikulttuurinen tai traumatisoitunut henkilö hoitoonsa. Hyvin valmenneet ja oikein valikoidut perheet ovat keskeinen osa onnistunutta perhehoitoa. Lisäksi perheiden koko sijoituksen keston aikana saama tuki vaikuttaa siihen, että perhehoito toimii sijoitetun kannalta hyvin ja tarvittaessa myös pitkäkestoisesti. Valmennusta järjestetään myös läheisverkostosta tuleville sijaisvanhemmille. Mikäli kuntaa ostaa perhehoitoa yksityiseltä perhehoidon palveluntuottajalta, sovitaan

perhehoitajien koulutuksesta ja tuesta lain 11 §:n mukaisesti solmittavassa sopimuksessa perhehoidon järjestämisestä.

Mikäli perhehoitaja erikoistuisi lyhytaikaisen perhehoidon antajaksi, esimerkiksi kriisitilanteissa pienten vauvojen vastaanottoon, tulisi kuntien ja kuntayhtymien huomioida tämä perhehoitajalle annettavassa valmennuksessa ja muussa tuessa.

16 §. Hoitopalkkio. Esitys vastaa sitä palkkiotasoa, joka on jo nykytilanteessa. Työryhmän esityksen mukaisesti perhehoidon vähimmäispalkkiotasoa on jo korotettu vuonna 2011.

Perhehoitajille maksettavien hoitopalkkioiden määrää tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettulla palkkakertoimella. Hoitopalkkion vähimmäismäärä on ollut 1 tammikuuta 2014 lukien 679,71 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kuukaudessa. Läheisverkostosijoituksessa on mahdollista maksaa hoitopalkkio ja kulukorvaus.

Esityksen mukaan hoitopalkkion tulee vastata henkilön hoidettavuutta. Hoidettavuudella viitataan asiakkaan toimintakyvyn ja yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Kunnat ja kuntayhtymät jo nykyisin tyypillisesti porrastavat hoitopalkkioiden määrää useampaan palkkioluokkaan sillä perusteella miten vaativaksi ja perhehoitajaa sitovaksi hoidon on arvioitu muodostuvan. On tärkeää, että hoitopalkkio voidaan maksaa myös vähimmäismäärää korkeampana niin, että perhehoitajan on esimerkiksi mahdollista tarvittaessa jäädä muusta työstään täysiaikaisesti kotiin hoidettavaa hoitamaan. Esetetty säännös mahdollistaa myös sen, että niin sopiessaan perhehoitajilla on mahdollista hoitaa vain yhtä hoidettavaa tai muutoin pienempää määrää hoidettavia, mikä olisi lain sallima enimmäismäärä.

Toiminnan luonteen huomioimisella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että lyhytaikaisen hoidon järjestäminen on yleisesti vuorokausihinnaltaan korkeampaa kuin pidempiaikaisen hoidon.

17 §. Kustannusten korvaaminen. Esitys perustuu nykyiseen lainsäädäntöön. Perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista maksetaan kulukorvauksena todellisten kustannusten mukainen korvaus. Kulukorvaus sisältää hoi-

dettavan henkilön ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot. Kulukorvaukseen sisältyvät myös ne tavanomaiset terveydenhuollon menot, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata sekä perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle omaan käyttöön annettavan käyttövarat, joista säädetään lastensuojelulaissa.

Kulukorvauksen lisäksi korvataan sellaiset perhehoidossa olevan henkilön yksilöllisistä tarpeista johtuvat terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvat erityiset kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Lisäksi voidaan korvata perhehoidossa olevan lomanvietosta johtuvat, erityisten harrastusten tai harrastusvälineiden aiheuttamat ja muut erityiset kustannukset. Korvauksien maksamisen periaatteista sovitaan sopimuksessa.

18 §. Käynnistämiskorvaus. Esitys perustuu nykyiseen lainsäädäntöön. Hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista hankinnoista maksetaan käynnistämiskorvaus, joka kattaa esimerkiksi huonekaluhankinnat ja pienten lasten hoidossa tarvittavat tarvikkeet.

19 §. Indeksidonnaisuus. Esitys perustuu nykyiseen lainsäädäntöön.

20 §. Sosiaaliturva. Sosiaaliturva on määritetty ehdotukseen vastaavassa laajuudessa kuin se on nykylainsäädännössäkin.

21 §. Ilmoittamisvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin perhehoitajan ilmoittamisvelvollisuudesta, joka koskee kaikkia perhehoitajia sopimustyyppistä riippumatta. Kunnat valvovat perhehoidon sijoituksiaan sekä alueellaan sijaitsevia yksityisiä sosiaalihuollon palvelujen tuottajia. Jotta kunta voisi onnistua valvontatehtävässään ja huolehtia asiakkaan edun toteutumisesta, tulee sekä sillä kunnalla, joka sijoituksen on tehnyt, että sillä kunnalla, jossa perhekoti sijaitsee olla tieto perhekodissa tapahtuvista muutoksista. Muutokseksi katsotaan esimerkiksi se, että perhekotiin tulee uusi hoidettava tai aiemmin tilapäisessä hoidossa ollut muuttaa perhekotiin jatkuvasti läsnä olevaksi. Ilmoitus tulisi tehdä kaikkiin niihin kuntiin, joista perhekotiin on sijoitettu henkilöitä.

Lastensuojelulain 78 § koskee kunnan ilmoitusta siihen kuntaan, jonka alueelle lapsi

on sijoitettu. Ilmoitusvelvollisuus jäisi edelleen voimaan esitetyn perhehoitolain voimaan tulon jälkeenkin. Tämä ilmoitusvelvollisuus ei kuitenkaan kata muita perhehoidon asiakasryhmiä, minkä vuoksi heidän osaltaan ilmoitusvelvollisuudesta on tarpeen säätää tässä laissa.

22 §. Valvonta. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja kohtelua.

Valvontaa koskevassa pykälässä keskeistä on, että sekä sijoittajakunnalla että sijoituskunnalla on mahdollisuus valvoa sijoituksen onnistumista ja tehdä tarkastuskäynti perhekotiin. Tarkastus on asiakkaan mahdollisimman hyvän hoidon ja edun kannalta merkityksellinen. Tarkastukselle tulisi kuitenkin olla perusteltu syy. Perusteltu syy olisi esimerkiksi perhehoidossa olevan oma pyyntö tehdä tarkastuskäynti tai muu kunnalle tullut ilmoitus, jossa epäillään perhekodissa olevan tarkastusta vaativia epäkohtia. Ennakollisen valvontakäynnin tai muun perhehoitajan kanssa sovitun tapaamisen hänen yksityiskodissaan voisi tarkastaja tehdä myös yhteiseen sopimukseen perustuen, eikä talloin tarvitsisi esittää erityistä muuta perustetta. Valvonnan tulee noudattaa suhteellisuusperiaatetta siten, että valvontamenetelmät valitaan tapaus- ja tilannekohtaisesti. Tällä hetkellä valvonta on määritetty lainsäädännössä perhehoidon kokonaisuutta ajatellen puutteellisesti sekä eri hoitomuotoja että hoidettavia koskien. Säännöksen tarkoituksena on selkiyttää perhehoidon valvontaoikeus kaikkien asiakasryhmien osalta.

Jos perhekodissa havaitaan puutteita, niin ne tulee ensisijaisesti korjata. Kunnan tai kuntayhtymän tulee asettaa tarpeelliseksi katsomansa määräaika puutteiden korjaamiseksi. Jos puutteita ei määräajassa korjata, niin kunnan tai kuntayhtymän on mahdollista siirtää hoidettavat heidän tarpeitaan vastaavaan muuhun hoitopaikkaan ja irtisanoa tai purkaa sopimus.

Esitetyn säännöksen 4 momentissa säädetään, että palvelujen valvontaan ja toimenpiteisiin valvonnan yhteydessä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sovelletaan ammatillisten perhekotien ja muiden yksityisten

perhehoidon palveluntuottajien osalta, mitä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 4 luvussa säädetään. Perhehoidon toteutumista valvovat ensisijaisesti kunnat. Mikäli kunta havaitsee valvontatehtävänsä yhteydessä puutteellisuuksia, tulee kunnan huolehtia myös valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeudesta. Kunnan tulee tehdä ilmoitus tekevästään valvonnasta aluehallintovirastoon, kuten yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 35 §:ssä säädetään.

23 § Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2015.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Perhehoitolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus ja tavoite

Tämän lain tarkoituksena on turvata hoidettavalle perheenomainen ja hoidettavan tarpeiden mukainen perhehoito.

Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan.

2 §

Sovelletamisala

Tätä lakia sovelletaan henkilön hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämiseen perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona.

Jollei toisin säädetä, se mitä tässä laissa säädetään perhehoidosta, koskee myös ammatillista perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhekodissa.

3 §

Perhehoito

Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestä-

mistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Kunta tai kuntayhtymä tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa.

4 §

Ammatillinen perhehoito

Ammatillinen perhehoito on perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhekodissa.

5 §

Perhekodin olosuhteet

Perhekodin pitää olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodin sopivuutta harkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota perhekodin ihmissuhteisiin, perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan tarpeisiin hänen etunsa mukaisesti. Lisäksi on selvitettävä, hyväksyvätkö muut perhekodin jäsenet perhehoitoon sijoitettavan ja voiko perhehoitoon sijoitettava henkilö saada perhekodin muihin jäseniin nähden tasavertaisen aseman. Perhekodin tulee myös rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan olla siellä annettavalle hoidolle sopiva.

6 §

Perhehoitajan kelpoisuus

Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Ennen perhehoidosta tehtävän sopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta.

Ammatillisessa perhehoidossa edellytetään momentissa säädetyn lisäksi olevan kaksi perhehoitajaa, joista ainakin yhdellä perhehoidon hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä.

7 §

Perhekodissa hoidettavien määrä

Perhekodissa saadaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina.

8 §

Ammatillisessa perhekodissa hoidettavien määrä

Ammatillisessa perhekodissa saadaan hoitaa samanaikaisesti enintään seitsemää henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin yhdellä on 6 §:n 1 momentissa ja yhdellä 2 momentissa säädetty kelpoisuus. Samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt lasketaan mukaan enimmäismäärään.

9 §

Hoidettavien määrästä poikkeaminen

Jos kyse on hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille, voi perhekodissa tai ammatillisessa perhekodissa olla samanaikaisesti hoidettavana useampi henkilö kuin 7 ja 8 §:ssä säädetään.

Lisäksi erityisestä syystä voidaan 7 ja 8 §:ssä säädettyistä samanaikaisesti hoidettavien henkilöiden enimmäismääristä poiketa. Erityisenä syynä pidetään lähinnä tilannetta, jossa perhehoidossa samanaikaisesti hoidetaan vain täysi ikäisiä henkilöitä, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja perhehoitosijoituksen laatu yhdessä toimintakyvyn ja hoidon tarpeen kanssa tekevät mahdolliseksi poikkeamisen enimmäismäärästä.

Hoidettavien määrä on kuitenkin suhteutettava perhehoitajien lukumäärään, hoidettavien tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen.

10 §

Toimeksiantosopimus

Perhehoitajan ja kunnan tai kuntayhtymän välisessä toimeksiantosopimuksessa tulee sopia:

- 1) perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta;
- 2) perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan kalenterikuukausittaisen käyttövarojen maksamisesta;
- 3) perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;
- 4) hoidon arvioidusta kestosta;
- 5) perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta;
- 6) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;
- 7) toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta;

8) tarvittaessa muista perhekotia ja perhehoitoa koskevista seikoista;

9) yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken.

Toimeksiantosopimusta tarkistetaan hoidon kestoa tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä myös, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta.

Tässä laissa tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tehnyt ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään.

11 §

Sopimus perhehoidon järjestämisestä

Kunnan tai kuntayhtymän ja yksityisen perhehoidon tuottajan välisessä sopimuksessa perhehoidon antamisesta tulee sopia:

1) perhehoidosta maksettavasta korvauksesta;

2) perhehoidossa olevan kalenterikuukausittain käytettävien maksamisten käytövarojen maksamisesta;

3) perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;

4) hoidon arvioidusta kestosta;

5) perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;

6) sopimuksen irtisanomisesta;

7) tarvittaessa muista perhehoitoa koskevista seikoista.

Perhehoidosta tehtyä sopimusta tarkistetaan hoidon kestoa tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä myös, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta.

12 §

Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen

Jos toimeksiantosopimuksessa ei ole toisin sovittu, voidaan toimeksiantosopimus irtisa-

noa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua.

Jos valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulee pyrkiä saamaan aikaan korjaus. Jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi.

13 §

Oikeus vapaaseen

Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, kunnan tai kuntayhtymän tulee järjestää perhehoitajalle mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on yksi arkipäivä kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana.

Perhehoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulee huolehtia tai tarvittaessa avustaa perhehoidossa olevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä perhehoitajan vapaan ajaksi.

14 §

Sijaishoito perhehoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä 6 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan tai hoidettavan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitettulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta;
- 2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;
- 3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta;
- 4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Sijaishoitajalle järjestettävään koulutukseen ja tukeen sovelletaan 15 §:ää ja hänen sosiaaliturvaansa 20 §:ää.

15 §

Koulutus ja tuki

Perhehoidon järjestämisestä vastaava kunta tai kuntayhtymä vastaa toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla perhehoitajalle annettavasta tarvittavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä perhehoitajaksi aikovalle henkilölle annettavasta ennakkovalmennuksesta. Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

16 §

Hoitopalkkio

Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota (*hoitopalkkio*). Hoitopalkkiota maksetaan perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa vähintään 679,71 euroa. Hoitopalkkion määrän tulee vastata henkilön hoidettavuutta ja sitä arvioidessa tulee ottaa huomioon toiminnan luonne.

Hoitopalkkiota ei makseta perhehoitajan omasta alle 18-vuotiaasta lapsesta. Hoitopalkkio voidaan erityisestä syystä sopia mak-

settavaksi myös 1 momentissa säädettyä vähimmäismäärää pienempänä.

Kun lapsen hoito ja huolenpito on järjestetty kodin ulkopuolisen sijoituksen sijasta läheisverkoston kartoituksen perusteella huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä muun kuin biologisen vanhemman luona, tulee lasta hoitavalle henkilölle maksaa perhehoitolain mukainen hoitopalkkio, 17 §:n mukainen kulukorvaus ja 18 §:n mukainen käynnistämiskorvaus.

Edellä 1 momentissa mainittu ja toimeksiantosopimuksessa sovittu hoitopalkkion määrä on tarkistettava kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettulla palkkakertoimella.

17 §

Kustannusten korvaaminen

Perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista perhehoitajalle maksetaan todellisten kustannusten mukainen korvaus (*kulukorvaus*), kuitenkin vähintään 406,58 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti kalenterikuukaudessa, jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu. Kulukorvaus voidaan erityisestä syystä maksaa myös säädettyä vähimmäismäärää pienempänä.

Kulukorvaus kattaa perhehoidossa olevan ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot sekä ne tavanomaiset terveydenhuollon kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Lisäksi kulukorvaus sisältää lastensuojelulain (417/2007) nojalla perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöönsä mainitun lain nojalla annettavat käyttövarat.

Kulukorvauksen lisäksi perhehoitajalle maksetaan korvaus sellaisista perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvista terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvista erityisistä kustannuksista, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata.

Edellä 2—4 momentissa tarkoitettujen kustannusten lisäksi voidaan korvata perhehoidossa olevan lomavietosta johtuvat ja eri-

tyisten harrastusten tai harrastusvälineiden aiheuttamat ja muut jatkuvaluontoiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset.

joittanut hoidettavan sekä kuntaan, jossa perhekoti sijaitsee.

18 §

Käynnistämiskorvaus

Perhehoitajalle maksetaan hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista korvaus (*käynnistämiskorvaus*), jonka suuruus on perhehoidossa olevaa henkilöä kohti enintään 2 887,51 euroa.

19 §

Indeksisidonnaisuus

Perhehoitolain 17 ja 18 §:ssä mainitut määrät sekä toimeksiantosopimuksessa sovitut kulukorvausten määrät on tarkistettava kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti.

20 §

Sosiaaliturva

Toimeksiantosuhteisen perhehoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaislaissa (549/2003).

Perhehoitajan tapaturmavakuutuksesta säädetään tapaturmavakuutuslaissa (608/1948).

21 §

Ilmoittamisvelvollisuus

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhehoidossa tapahtuneista muutoksista vastuuyöntekijälle siihen kuntaan, joka on si-

22 §

Valvonta

Hoidettavan sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja hoidettava saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka järjestetään sen kunnan toimesta, johon henkilö on sijoitettu. Sekä sijoittajakunnan että sijoituskunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi tarkastaa perhehoitopaikan tässä laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy.

Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastaja on päästettävä kaikkiin perhehoitopaikan tiloihin. Tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. Tarkastajalla on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana.

Jos perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjausasiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla. Tarvittaessa hoidettavat siirretään heidän tarpeitaan vastaavaan muuhun hoitopaikkaan.

Palvelujen valvontaan ja toimenpiteisiin valvonnan yhteydessä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sovelletaan ammatillisten perhekotien ja muiden yksityisten perhehoidon palveluntuottajien osalta, mitä yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 4 luvussa säädetään.

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20.

Tällä lailla kumotaan perhehoitajalaki (312/1992) sekä sosiaalihuoltolain (710/1982) 25, 26 ja 26 a §, sellaisina kuin ne ovat, 25 ja 26 a § laissa 311/1992 ja 26 § laeissa 311/1992, 604/1996 ja 923/2011.

Kunnan tai kuntayhtymän on ryhdyttävä toimenpiteisiin ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn perhehoitoa koskevan sopimuksen tarkistamiseksi siten, että se vastaa tämän lain säännöksiä tämän lain voimaantulopäivästä.

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 2014

Pääministerin sijainen, valtiovarainministeri

ANTTI RINNE

Kulttuuri- ja asuntonministeri *Pia Viitanen*